

Γιάννης Δουβίτσας
1943-2003

Αν θέλετε να μοιραστείτε ένα περιστατικό ή σκέψεις για τον Γιάννη Δουβίτσα, καταθέστε το κείμενό σας online στο www.douvitsas.org. Τα κείμενα που θα κατατεθούν μέχρι και τον Αύγουστο του 2013 θα εκδοθούν τον Νοέμβριο του 2013, στη δεύτερη έκδοση του *Αφιερώματος μνήμης*.

1η έκδοση, Μάρτιος 2013

Σχεδιασμός βιβλίου: Περικλής Δουβίτσας
Τυπογραφική διόρθωση: Αρετή Μπουκάλα

1η έκδοση, Μάρτιος 2013

ISBN: 978-960-504-058-1

© Εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ

Ασκληπιού 6, Αθήνα 106 80
τηλ.: 210 3639962 – fax: 210 3623093
e-mail: info@nnet.gr
www.nnet.gr

ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΟΥΒΙΤΣΑΣ
1943-2003

Αφιέρωμα μνήμης

1η έκδοση, Μάρτιος 2013

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΘΗΝΑ 2013

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αντώνης Λιάκος, «Στις εξόδιες ακολουθίες.

Το παρελθόν χωρίς αφήγημα», σελ. 7

Χάρης Βλαβιανός, «Ποίηση», σελ. 19

Νίκη Λοϊζίδη, σελ. 21

Σταύρος Ζαφειρίου, σελ. 24

Φώτης Καβουκόπουλος, σελ. 27

Γιώργος Ζεβελάκης, σελ. 29

Πρόδρομος Χ. Μάρκογλου, σελ. 32

Ζέφη Δαράκη, σελ. 33

Ηλίας Χ. Παπαδημητρακόπουλος, σελ. 34

Διονύσιος Αναπολιτάνος, σελ. 36

Ανδρέας Γιακουμακάτος, σελ. 38

Γιώργος-Ίκαρος Μπαμπασάκης, σελ. 40

Γιάννης Χριστιανίδης, σελ. 45

Κατερίνα Κωστίου, σελ. 49

Κώστας Μπαζαρίδης, σελ. 53

Έφη Γαζή, σελ. 55

Σοφία Γιαννάτου, σελ. 60

Τάσος Γουδέλης, σελ. 63

Γ.Δ. Παγανός, σελ. 67
Αιμίλιος Καλιακάτσος, σελ. 70
Βασίλης Βασιλικός, σελ. 73
Κατερίνα Σχινά, σελ. 75
Νάσος Βαγενάς, σελ. 78
Γεωργία Γιαννακούλια, σελ. 80
Γιάννης Δάλλας, σελ. 82

Νατάσα Κεσμέτη, «Μωβ καστόρινο καπέλο
για την πτήση», σελ. 85

Αντώνης Λιάκος

ΣΤΙΣ ΕΞΟΔΙΕΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ

Το παρελθόν χωρίς αφήγημα

*Όταν η γλώσσα δεν κάνει άλλο παρά να υπηρετεί τον
Λόγο καταστρέφει την πάμφωτη αταξία των πραγμάτων·
Κι αυτά την εκδικούνται θάβοντάς την στην αιθάλη τους.*

Έκτωρ Κακναβάτος

Νομίζω πως πολλοί και πολλές της ηλικίας μου θα καταλήξουν μαζί μου στη διαπίστωση πως τα τελευταία χρόνια οι δημόσιες τελετές που συμμετέχουμε και συναντούμε κόσμο, δεν είναι ούτε γάμοι, ούτε βαφτίσια, ούτε ακόμη πολιτικές επέτειοι και συγκεντρώσεις. Είναι κηδείες. Κηδείες ανδρών και γυναικών με τους οποίους και τις οποίες σχετιστήκαμε κάποτε στη ζωή μας, συνήθως στα νεανικά μας χρόνια, όταν η πολιτική στράτευση ήταν σχεδόν καθολική. Κηδείες παλιών συντρόφων και συντροφισσών. Κάτι τέτοιες στιγμές ανάμεσα στο πλήθος, στα προαύ-

για των κοιμητηρίων και στον καφέ της παρηγορίας, αντικρίξει κανείς το παρελθόν του, το δικό του και των άλλων, να στέκεται μπροστά του και να του δίνει το χέρι. Δεν είναι το οικείο παρελθόν, αυτό που διηγείσαι ως ιστορία σου, δεν το συναντάς με μια σειρά, να έρχεται με τάξη από τα νεανικά ως τα πρόσφατα χρόνια σου. Το συναντάς με τη μορφή προσώπων που φτάνουν από διάφορες εποχές και φάσεις της ζωής σου. Άλλωστε καθεμιά συνδέεται, λίγο-πολύ, με άλλες παρέες και διαφορετικά περιβάλλοντα. Οι συμμαθητές και οι συμμαθήτριες από το γυμνάσιο και το φροντιστήριο, οι παρέες από το πανεπιστήμιο και τα μεταπτυχιακά, από το διάστημα που έζησες στο εξωτερικό, από τα επαγγελματικά περιβάλλοντα που άλλαξες, από τις ερωτικές σχέσεις μέσα από τις οποίες μεγάλωσες χωρίς να ωριμάσεις, και βέβαια από τις πολιτικές οργανώσεις που πέρασες, από τις διασπάσεις τους, από τις μεταμορφώσεις τους, από τις δικές σου διαδρομές ανάμεσά τους. Αν τυχόν είσαι δάσκαλος, μπορεί να συναντήσεις ηλικίες που με έκπληξη θα ακούσεις πως υπήρξαν κάποτε μαθητές σου. Μερικούς από αυτούς που συναντάς, δεν θα τους θυμάσαι καθόλου, έχουν σβηστεί τα ίχνη τους από τη μνήμη σου, κι ούτε θα επανα-

κτηθούν, ακόμη κι αν σου θυμίσουν το πού και το πότε, στιγμές και επεισόδια δηλαδή από το ίδιο το δικό σου παρελθόν. Από άλλους, κάτι θα σου θυμίζει αμυδρά η φωνή τους ή θα διακρίνεις μια σκιά από γνώριμο ύφος μέσα από τις αλλαγές που επέφερε ο χρόνος στο πρόσωπο και στο σουλούπι. Όλα αυτά τα πρόσωπα κουβαλούν και σου αφήνουν ένα κομμάτι από τα παρελθόντα σου, αλλά όχι από ένα ενιαίο παρελθόν πλεγμένο σαν μίσχος γύρω από ένα μέτρο δεκαετιών. Ξαφνικά καταλαβαίνεις ότι αυτά τα παρελθόντα δεν είναι σχήμα λόγου, δεν είναι ένα διαρκές παρόν που το μετράς με τις ατζέντες που βάζεις τη μια δίπλα στην άλλη στο συρτάρι του γραφείου σου, αλλά είναι παρελθόντα διαφορετικά, σχεδόν ξένα, απωθημένα ή μισοξεχασμένα, όπως τα άλλοτε οικεία πρόσωπα που δύσκολα αναγνωρίζεις τώρα. Ένα παρελθόν που έχει παραγάγει ήδη διαφορετικές πραγματικότητες και αποτελέσματα από αυτά που ξέρεις, ιστορίες ολόκληρες που αγνοείς. Καταλαβαίνεις λοιπόν ότι η ιστορία σου δεν είναι μόνο αυτή που σε εμπεριέχει και γνωρίζεις, αλλά και άλλες που αγνοείς.

Η ετερότητα του χρόνου είναι χειροπιαστή, και κυρίως τη νιώθεις στο στομάχι σου. Τα πρόσωπα που βλέπεις δεν διακρίνονται στα γνωστά

από τα άγνωστα. Εκτός από εκείνα τα λίγα που συναντάς κάθε τόσο, όλα τα υπόλοιπα κυμαίνονται ανάμεσα στις δυο άκρες, κι αυτό το καταλαβαίνεις από το χρόνο που χρειάζεται για να τα αναγνωρίσεις, ενδεχομένως από τις βοηθητικές ερωτήσεις στον διπλανό σου. Από το «ποιος είναι αυτός, κάπου τον ξέρω» έως «τον ξέρω αλλά πώς τον λένε;». Εκείνο όμως που σου έρχεται πρώτο είναι όχι η απορία του νου αλλά η συναισθηματική διάθεση: αποστροφή ή τρυφερότητα, απειλή ή νοσταλγία, ενοχές ή διεκδίκηση δικαίωσης. Τα συναισθήματα προπορεύονται από την ταύτιση, από την πληροφορία του ποιος είναι ποιος και σε ποιο παρελθόν αντιστοιχεί. Το παρελθόν δεν έρχεται στο παρόν ως πληροφορία αλλά και ως συναίσθημα, και συνήθως η πληροφορία αντλείται από το πηγάδι της μνήμης γιατί γαντζώνεται πάνω στο συναίσθημα. Συνήθως, δύσκολα συναισθήματα σήμερα που έλκουν την καταγωγή από καταστάσεις δύσκολες τότε. Φιλίες και έρωτες που έγιναν έχθρες για να γίνουν αμηχανίες τώρα, διαφοροποιήσεις που δημιούργησαν αποστάσεις, τοτινές έχθρες που σήμερα ούτε τις καταλαβαίνεις ούτε τις δικαιολογείς. Δεν υπάρχει παρελθόν αδιάφορο, που το περιεχόμενό του να είναι μόνο εικόνες, επεισόδια και

πληροφορίες. Έχει ενοχές, ανεκπλήρωτα, οργή, προδοσίες φίλιας, αχαριστίες, νοσταλγία. Άλγος. Κι ακόμη, τα καλά και τα κακά συναισθήματα σπανίως βρίσκονται σε σχέση αμοιβαιότητας και ανταποδοτικότητας. Εκεί που εσύ τείνεις το χέρι σου και είσαι έτοιμος να ασπασθείς τον άλλο, νιώθεις την αντίσταση και την απώθηση, ή το πικρό ύφος κάτω από το ευγενικό χαμόγελο. Εκεί που τείνεις διστακτικά το χέρι σου, ανταποκρίνονται με σφιχτό αγκάλιασμα. Με το παρελθόν δεν αισθάνεσαι καλά παρά στο βαθμό που έχεις λόγο επ' αυτού, που θεωρείς πως το ελέγχεις. Το άγνωστο παρελθόν είναι πάντα απειλή.

Κι όλα τούτα δεν είναι μόνο ιδιωτικά, είναι και ιδιωτικά και δημόσια. Γιατί σε μεγάλο βαθμό πρόκειται για δημόσια παρελθόντα, με πράξεις που μπορεί να μην ήταν οι πρωταγωνιστικές, ωστόσο συγκρότησαν την ιστορία μιας εποχής. Διαφέρουν όμως από την ιστορία των ιστορικών ή από τη δημόσια εκδοχή της ιστορίας, γιατί δεν υπακούν στη χρονική τάξη, στις περιοδολογήσεις τους, στις αξιολογήσεις και στις ερμηνείες τους. Αυτές τις αναντιστοιχίες τις βλέπεις άλλωστε έκδηλα, όταν η μνήμη των προσώπων δεν συμπίπτει με τη μορφή τους. Ηρωικές μορφές της δικτατορίας, ωραίοι έφηβοι τότε,

ηττημένοι ηλικιωμένοι με τρομαγμένο ύφος σήμερα. Ακόμη και σ' αυτούς που προσπαθούν να διατηρήσουν την ιστορική τους εικόνα, διακρίνεις μια καθήλωση, μερικές φορές εμμονή, που αντί να δημιουργεί συνάφεια με το παρελθόν, μάλλον την αναιρεί, υπονομεύοντας ακόμη και την εικόνα που μπορεί να έχεις διατηρήσει για ό,τι νομίζεις πως ήταν αυτό το παρελθόν. Μάτια που επαιτούν την αναγνώριση του προσώπου. Ο χρόνος είναι αμείλικτος και πολυμήχανος στο να μην αφήνει τίποτε ίδιο, ό,τι και να σκαρφιστείς, ό,τι και να κάνεις.

Οι κηδείες είναι μια διάβαση από την επικράτεια της ζωής στην επικράτεια του θανάτου. Πρωταγωνιστής είναι ο νεκρός, και όσοι συγκεντρώνονται για να τιμήσουν το ξόδι του, τον θυμούνται εφ' όλης της ύλης, για τη ζωή του συνολικά. Γι' αυτό καταφθάνουν άνθρωποι από διαφορετικές γωνιές του χάρτη του παρελθόντος. Οι επικήδειοι, οι νεκρολογίες ή τα σημειώματα στον τύπο λένε την ιστορία του μακαρίτη ή της μακαρίτισσας, τη βάζουν σε μια σειρά, προσπαθούν να της αποδώσουν νόημα, την εξωραΐζουν κιόλας. Η πραγματικότητα των κηδειών είναι αυτή, αλλά είναι, ωστόσο, και διαφορετική. Είναι δημόσιες συναντήσεις όπου εκείνο που πρωτα-

γωνιστεί είναι το παρελθόν. Το παρελθόν με τη μορφή του καθενός που συμμετέχει. Όπου το παρόν είναι ο καθένας και κανένας. Αυτό το παρελθόν δεν έχει σχήμα. Οι κηδείες είναι μια μορφή σχέσης με το παρελθόν, μια από τις πολλές μορφές σχέσεων με το παρελθόν, όπως είναι η ιστοριογραφία, το αρχείο, οι αναμνήσεις, ο μύθος, το μνημείο, οι επετειακές τελετές, η ψυχανάλυση, η τέχνη – στις διαφορετικές της εκδοχές. Ένας από τους πολλούς τρόπους που ο καθένας και η καθεμιά έρχεται σε σχέση με το παρελθόν, όπως είναι το κουτί με τις φωτογραφίες, οι φάκελοι με τα πιστοποιητικά, τις βεβαιώσεις και τα συμβόλαια που κρατήσαμε, ο κατάλογος με τα κείμενά μας, οι δέσμες της παλιάς αλληλογραφίας, τα χάρτινα ή τα ηλεκτρονικά αρχεία που τυχόν διασώσαμε. Αν όμως έχει μια ιδιαιτερότητα αυτή η συνάντηση με το παρελθόν στις κηδείες, είναι γιατί συναντιόμαστε χωρίς τη μεσολάβηση μιας ιστορίας που χτενίζει, τακτοποιεί, ιεραρχεί και φωτοσκιάζει τα πράγματα. Συναντάμε ένα παρελθόν χωρίς αφήγημα.

Εδώ, στη φράση «ένα παρελθόν χωρίς αφήγημα», το κείμενο αυτό θα μπορούσε να περατωθεί. Αλλά γιατί να κλείσουμε με μια φράση που περιέχει μια έλλειψη, γιατί να υπονοούμε ότι το

παρελθόν θα πρέπει να έχει αφήγημα, ώστε να επισημάνουμε εδώ την απουσία του; Η απορία αυτή μας προκαλεί να ψάξουμε τους πολιτισμικούς περιορισμούς μας. Στο μυαλό μας, στις νοοτροπίες μας υπάρχει μια αντίληψη χρόνου, μια πρωτοκαθεδρία της ιστορίας ως τρόπου σκέψης του παρελθόντος, η οποία λέει ότι το παρελθόν δεν μπορεί να γίνει αντιληπτό παρά μόνο αν βασίζεται σε μια γραμμική αντίληψη του χρόνου, ο οποίος συγκεκριμενοποιείται μέσω της αφήγησης που ρέει σαν το νερό στο αυλάκι που έχει χαράξει αυτός ο χρόνος. Έχει δημιουργηθεί δηλαδή μια έννοια χρόνου και ιστορίας η οποία μας επιβάλλει κατηγορίες και τρόπους μέσα από τους οποίους βλέπουμε το παρελθόν. Πόσο αποκλειστική όμως είναι αυτή η σχέση; Εμπειρίες όμως όπως αυτή στην οποία αναφερθήκαμε εδώ, μας δείχνουν πως το παρελθόν μπορεί να υπάρξει και υπάρχει χωρίς αφήγημα, χωρίς καν να θέτει την αναγκαιότητα του αφηγήματος. Μας δείχνουν ακόμη ότι αυτή τη διαπίστωση μπορούμε να την κάνουμε και στην καθημερινή ζωή, η οποία έχει βαθιά διηθηθεί από τα διανοητικά πρότυπα της ιστορικότητας. Υπάρχουν δηλαδή δυνατότητες, αρχιμήδειαί τόποι, που μας επιτρέπουν να παρατηρήσουμε αυτή την ιστορικότητα απέξω και

από απόσταση, ως μία από τις μεταφορές με τις οποίες αντιλαμβανόμαστε το παρελθόν.

Ο χρόνος δεν κυλά σε μια κοίτη, προς μια κατεύθυνση, με τρόπο αναμενόμενο. Για την ακρίβεια, η μεταφορά του χρόνου ως ροής δεν περιλαμβάνει τα σταματήματα, τα κενά, τις συστροφές, τις εξαφανίσεις σε υπόγεια ρεύματα και τις ξαφνικές επανεμφανίσεις, τις επιταχύνσεις ή τις επιβραδύνσεις, τα λιμνάσματα και τα αδιέξοδα. Η μεταφορά του χρόνου ως ροής, πάνω στην οποία βασίζεται η ιστοριογραφία, αντικειμενοποιεί το χρόνο, τον βλέπει σε μια διάσταση, περιορίζει τις σχέσεις του με το υποκείμενο, δεν αφήνει να φανεί η ταραχή και το τυχαίο, ενίοτε τα τυφλά σημεία. Το παρελθόν λοιπόν ούτε αφηγείται, ούτε σιωπά. Βρίσκεται σε ανταγωνιστική σχέση μαζί μας, την οποία προσπαθούμε να υποτάξουμε και να την ελέγξουμε ιστοριοποιώντας την. Οι ιστορίες βέβαια που διηγούμαστε δεν είναι το παρελθόν. Ούτε όμως είναι αφηγήσεις χωρίς παρελθόν. Γιατί όσο κι αν προσπαθούμε, με κόπο και τεχνάσματα, να οικειοποιηθούμε το παρελθόν, να κυριαρχήσουμε τόσο πολύ πάνω του ώστε οι αφηγήσεις μας να το υποκαταστήσουν πλήρως, κάτι απ' αυτό θα μας ξεφεύγει. Θα επιστρέφει όπως στις κηδείες, με πολλούς τρόπους, συνήθως απρόβλεπτους και

αμήχανους, ενίοτε ενοχικούς ή ακόμη και απειλητικούς.

Είναι αλήθεια ότι η κηδεία και η ταφή είναι τελετουργίες που αποτελούν μια εστία σύγκλισης πολλών τρόπων αντίληψης του παρελθόντος και του χρόνου. Το πενθείν είναι μια από τις ισχυρότερες μεταφορές, όχι μόνο για την ψυχαναλυτική κουλτούρα αλλά και για την ιστοριογραφία, η οποία λειτουργεί ως διαβατήρια τελετή μετάβασης προσώπων, γεγονότων και αντικειμένων από τη μία διανοητική τάξη στην άλλη. Μιλώντας όμως για «διανοητική τάξη», να μην παραβλέπουμε καθόλου το ρόλο των συναισθημάτων. Όπως είδαμε, είναι οι προπομποί στη διαδικασία της ανάκλησης και της αναγνώρισης του παρελθόντος, και είναι περίεργο, από τη μια να χρησιμοποιούμε για την ιστοριογραφία τη μεταφορά του πενθείν, και από την άλλη να την απονεκρώνουμε συναισθηματικά. Εκείνο όμως στο οποίο θέλω να καταλήξω είναι ότι οι κηδείες είναι ομότροπες με τις ιστορίες που αφηγούμαστε: τελετουργίες απομάκρυνσης των νεκρών από την πόλη. Τους συνοδεύουμε στην τελευταία τους κατοικία γιατί δεν θέλουμε να ξαναγυρνούν ως φαντάσματα, ανεξέλεγκτα. Και η τελετουργία της ιστορικοποίησης, η οποία αποτελεί προϋπό-

θεση και εμπεριέχεται στην ιστορική γραφή, αυτό κάνει, ή μάλλον αυτό προσπαθεί να κάνει: τακτοποιεί, αρχειοθετεί, απομακρύνει από το παρόν και κλειδώνει στο παρελθόν τις διά βίου συλλογικές εκκρεμότητες. Επιβάλλει δηλαδή αφήγημα στο παρελθόν. Οι κηδείες αποτελούν σαφώς την επιβολή αφηγημάτων στο παρελθόν. Είναι το αφήγημα της εκκλησίας, που εκφράζεται με τη νεκρώσιμη ακολουθία, το αφήγημα των επικήδειων και το αφήγημα της τελετουργίας που συνδυάζει τη θρησκευτική με την πολιτική, ή με αυτήν που επιβάλλει η οικογένεια ή η κοινότητα. Στην περίπτωση μάλιστα των πολιτικών τελετουργιών, το αφήγημα έχει να κάνει με τα πολιτικά συμφραζόμενα της εποχής. Γιατί οι λόγοι που ιστορικοποιούν το παρελθόν δεν έχουν να κάνουν μόνο με το παρελθόν, αλλά και με εκείνο που μένει για το μέλλον. Ποιοι συνωστίζονται κοντά στο φέρετρο, ποιοι διεκδικούν να ομιλήσουν για τον νεκρό, το τι λένε είναι συμβολικές μάχες που αφορούν την ιδιοποίηση της κληρονομιάς. Το αφήγημα κοιτάζει στο μέλλον.

Από την άλλη μεριά όμως, η κηδεία ως συγκέντρωση κόσμου με άξονα το χρονικό βάθος και το πολυσχιδές ενός βίου, δημιουργεί μια αίσθη-

ση παρελθόντος το οποίο δεν μπαίνει εύκολα σε τάξη από τις τελετουργίες και τα επιβαλλόμενα αφηγήματα. Αυτή την εμπειρία του παρελθόντος πριν από τη λεκτικοποίησή της, και ταυτόχρονα πριν από την επιβολή του αφηγήματος, προσπάθησε να περιγράψει το κείμενο αυτό. Το κάτι που ενδεχομένως λανθάνει διαφεύγοντας ακόμη.

Πρώτη δημοσίευση κειμένου:
Νέα Εστία, 169, Μάιος 2011, σ. 856-861.

Χάρης Βλαβιανός

ΠΟΙΗΣΗ

Στόν Γιάννη Δουβίτσα

Κι ἐγὼ τὴν ἀπεχθάνομαι·
ἀσφαλῶς καὶ ὑπάρχουν
πιό ἀναγκαῖα πράγματα στή ζωή
ἀπ' αὐτό τό ἀτέρμονο scrabble
μέ τίς ξαφνικές κρίσεις λεκτικῆς εὐφορίας.

Διαβάζοντάς την ὅμως
μέ ἀπόλυτη ἀποστροφή
ἀνακαλύπτει κανεῖς
μέσα στίς ἄχρωμες σελίδες της
ἕναν τόπο προορισμένο γιά τό αὐθεντικό:
ἕναν φανταστικό κῆπο
μέ πραγματικές ἀλέες
ὅπου τό πτυχωτό μαῦρο φόρεμα τῆς κ. Μούρ
σαρώνει μέ ρυθμική μεγαλοπρέπεια
τά νεκρά φύλλα τῶν ἐνδοιασμῶν μας.

Από τη συλλογή *Adieu*, Νεφέλη 1996.

Νίκη Λοϊζίδα

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΜΝΗΜΗΣ
ΣΤΟΝ ΓΙΑΝΝΗ ΔΟΥΒΙΤΣΑ

Ομολογώ πως όταν μου ζητήθηκε να γράψω ένα κείμενο για τα δεκάχρονα από τον θάνατο του Γιάννη, δεν είχα διόλου την αντίδραση ενός ανθρώπου που ετοιμάζεται να συντάξει κάτι συγγενικό με μια νεκρολογία. Συχνά απέφευγα τη συμμετοχή σε αφιερώματα «εις μνήμην» γιατί πίστευα ότι οι φίλοι και συγγενείς που μένουμε πίσω, γινόμαστε πληθωρικοί σε επαίνους και εγκώμια γιατί στο βάθος παραδεχόμαστε -κι αυτό όχι χωρίς κάποιες ενοχές- ότι εμείς έχουμε ακόμη το προνόμιο να απολαμβάνουμε τους ανοιχτούς λογαριασμούς μας με τη ζωή. Η πρόσκληση του γιου του, Περικλή, σε συνεργάτες και φίλους για ένα κείμενο στο αφιέρωμα για τον πατέρα του, ανέτρεψε ωστόσο τις συνηθισμένες επιφυλάξεις μου και μάλιστα με έναν τρόπο, σχεδόν σαρωτικό. Η γελαστή μορφή του Γιάννη -που εξάλλου ερχόταν πολλές φορές στη σκέψη

μου αβίαστα- έμοιαζε τώρα να ακυρώνει εντελώς αυτό το μυστικό και ανομολόγητο αίσθημα του «εκ ζωής προνομίου», στο οποίο ήδη αναφέρθηκα: έτσι όπως τον ξανασκέφτηκα, η μορφή του φαινόταν να δίνει φως στον δικό μας κόσμο: σε έναν άνυδρο κόσμο φασμάτων και σκιών που ζει πλέον χωρίς προοπτική και ελπίδα. Δεν ξέρω αν πράγματι ο Γιάννης μάς άφησε νωρίς ή αν έφυγε έγκαιρα, λίγο πριν αρχίσει ο αργός και ίσως μη αναστρέψιμος μαρασμός της χώρας του.

Ωστόσο είμαι σίγουρη ότι αν ζούσε σήμερα, θα υποδεχόταν εμάς τους συνεργάτες του με το ίδιο ζεστό χαμόγελο και θα μας ενθάρρυνε όπως πάντα, να συνεχίσουμε την έρευνα και τη συγγραφή. Όπως τότε, στις αρχές της δεκαετίας του '80 -μετά το τέλος των σπουδών μου στο Παρίσι-, που τον συνάντησα αναζητώντας εκδότη για τη διατριβή μου με θέμα τον Σουρεαλισμό. Τα χρόνια εκείνα, εκτός από την ελληνική τέχνη και παράδοση, σπάνιοι ήταν οι εκδοτικοί οίκοι που ενδιαφέρονταν για ευρωπαϊκή τέχνη και πολιτισμό. Ο Γιάννης ήταν από την αρχή ανοιχτός σε όλα και από τα πρώτα κιόλας εκδοτικά βήματα της «Νεφέλης» δεν δίστασε να εγκαινιάσει τη σειρά «Η βιβλιοθήκη της τέχνης» η οποία, παρά τις υπάρχουσες και συχνά ανυπέρβλητες αντι-

ξοότητες, λειτουργεί μέχρι σήμερα. Θα έλεγα επίσης ότι η σειρά των πλέον αντιπροσωπευτικών βιβλίων της σύγχρονης δυτικής σκέψης, την επιμέλεια των οποίων ανέθεσε στον πρόωρα χαμένο κοινωνικό φιλόσοφο Παναγιώτη Κονδύλη, υπήρξε μια μεγάλη και ανεκτίμητη προσφορά στην πνευματική ζωή του τόπου. Σε μια συνέντευξη που έδωσε εδώ και αρκετά χρόνια, ο Παναγιώτης Κονδύλης είχε ερωτηθεί για τη σχέση του ανθρώπου με τη θρησκευτική πίστη και το δέος μπροστά στον θάνατο. Θυμάμαι ότι ο φιλόσοφος επαίνεσε εκείνους που έχουν τη γενναιότητα και τη δύναμη να πεθαίνουν χωρίς ψεύτικες ελπίδες με «φαιδρότητα» –όπως ακριβώς την εννοούσαν οι αρχαίοι Έλληνες– και με γαλήνη ψυχής. Έτσι έφυγε και ο Γιάννης.

Σταύρος Ζαφειρίου

«ΕΒΡΑΒΕΥΘΗΝ»

Μνήμη Γιάννη Δουβίτσα

Ένα περιστατικό: εργάζομαι σε περιφερειακό Δήμο της Θεσσαλονίκης και μέσω του Πολιτιστικού του Κέντρου έχουμε αναπτύξει μια ξεχωριστή δραστηριότητα για τη λογοτεχνία. Είναι το έτος 1994 και αποφασίζουμε να διοργανώσουμε μια εκδήλωση προς τιμήν του Ν.Α. Ασλάνογλου, με επιδίωξή μας και την παρουσία του ίδιου του ποιητή. Ψάχνω να βρω μια άκρη και σκέφτομαι τον κοινό μας εκδότη, τον Γιάννη Δουβίτσα. Του τηλεφωνώ και του ζητώ να μεσολαβήσει, ώστε να πειστεί ο Ασλάνογλου να ταξιδέψει στη Θεσσαλονίκη. Ξέρω τις επιφυλάξεις του για τη γενέτειρά του –που ο ίδιος θεωρεί ότι τον αδίκησε–, υποθέτω τις φοβίες του για τον τρόπο που θα τον υποδεχτεί το λογοτεχνικό σινάφι της πόλης, ξέρω και την οικονομική του ανέχεια. Παρ' όλα αυτά ο Γιάννης τα καταφέρνει. Ίσως να συνηγορεί σε αυτό και το ότι έχουμε εξασφαλίσει από το

τότε Υπουργείο Βορείου Ελλάδος μια οικονομική ενίσχυση που θα του δοθεί, με το πρόσχημα της αναγνώρισης του έργου του.

Ο Ασλάνογλου μου τηλεφωνεί, συμφωνούμε στην ημερομηνία –είναι η 30ή Μαρτίου 1994– και ακολουθεί η συνηθισμένη διαδικασία: αεροπορικά εισιτήρια, που του αποστέλλονται ταχυδρομικά, ξενοδοχείο για δύο διανυκτερεύσεις, προσκλήσεις, δελτία τύπου κ.λπ. Η εκδήλωση παίρνει δημοσιότητα –αποτελεί γεγονός η λογοτεχνική επανεμφάνιση του Ασλάνογλου στη Θεσσαλονίκη–, δημοσιογράφοι θέλουν να κλείσουν συνεντεύξεις, παλιοί του φίλοι ενδιαφέρονται να τον ξαναδούν.

Δυο μέρες πριν την εκδήλωση ο Ασλάνογλου μου ξανατηλεφωνεί – «Μου είναι αδύνατον να ταξιδέψω, δεν έχω καθόλου χρήματα». Παγώνω, πρέπει να βρεθεί άμεση λύση, δεν μπορούμε παραμονή να ακυρώσουμε τα πάντα, ιδέα: «Κύριε Ασλάνογλου, μην κλείσετε, παραμείνετε στη γραμμή». Επικοινωνώ από άλλη συσκευή με τον Δουβίτσα – «Γιάννη, αυτό κι αυτό, μπορείς, σε παρακαλώ, να του δώσεις πενήντα χιλιάδες [δραχμές τότε] και μετά τα βρίσκουμε;», χωρίς καν να το σκεφτεί ο Γιάννης – «Βεβαίως, ας περάσει από εδώ να τα πάρει». Ενημερώνω ταυ-

τοχρόνως στην άλλη γραμμή τον Ασλάνογλου, συμφωνεί - ευτυχώς.

Όλα πήγαν καλά, και στο τέλος της εκδήλωσης η εκπρόσωπος του υπουργού εγχειρίζει στον Ασλάνογλου έναν φάκελο με 300.000 δρχ. - «Κύριε Ασλάνογλου, εκ μέρους του υπουργού και σε αναγνώριση της σπουδαίας σας προσφοράς στην ποίηση και στη Θεσσαλονίκη», συγκίνηση, ευχαριστίες.

Λίγες μέρες μετά επικοινωνώ με τον Δουβίτσα για να τον ευχαριστήσω για την καθοριστική του βοήθεια - «Ήρθε από εδώ», μου λέει, «ο Αλέξης πασιχαής, και με το που μπήκε στο γραφείο μου - “Κύριε Δουβίτσα, όλα ήσαν εξαιρετικά, και το σημαντικότερο: εβραβεύτην”».

Φώτης Καβουκόπουλος

Εμπιστοσύνη: βασική πράξη και άνοιγμα των σχέσεων. Όταν δίνεις την εμπιστοσύνη σου σε κάποιον, Γιάννη, αυτό δεν το ανακαλείς. Προκαλείς τον άλλο να ανοιχτεί όλο και περισσότερο και τον εκπαιδεύεις στις επιλογές του, γιατί το ότι δρα μαζί σου είναι το βασικό καλό για σένα.

Δικαιοσύνη: δε σε νοιάζει και πολύ αν λένε γι' αυτόν ό,τι θένε οι αμήχανοι και οι στρεφодίκες, έχεις τη γνώμη σου, αναζητάς το αποτέλεσμα και κάνεις σωστή μοιρασιά, του πασάρεις το καλό χαρτί την ώρα που το χρειάζεται!

Μνήμη: γερή και συνδετική. Δε χρειάζεται να την ανακαλείς εσύ στον άλλο, αλλά εκείνος σ' εσένα. Το μνημονικό σου διαπερνά τη ζωή του. Του επιστρέφεις τις μνήμες σου για να οργανώσει τις δικές του.

Ζωή μέσα στο σύστημα. Έρωτας προσώπων και πραγμάτων. Φθορά και ανανέωση. Αγώνας και αγωνία των ιδεών. Περηφάνια, ταπείνωση, αναπόληση, πολιτική.

Η τιμή και το χρήμα: το χρήμα έχει μια τιμή που συνήθως πουλάς ακριβά. Αλλά η δική σου τιμή είναι εκείνη που αξίζει περισσότερο.

Πώς να πω κάτι για το πρόσωπο του Γιάννη που να μην παραπέμπει σε κάποιο νεκροταφείο συναισθημάτων; Η απουσία του, η δική του έκλειψη, που γεμίζει από τα λόγια και τα πρόσωπα των άλλων, δε γεννά τους ψιθύρους γύρω από αυτόν;

Τα χρόνια πέρασαν και το ρολόι πήρε για μια στιγμή τη μορφή σου...

Γιώργος Ζεβελάκης

ΕΝΑΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ
Γιάννης Δουβίτσας (1943-2003)

Από τα έδρανα της Γεωπονικής και την ορνιθο-τροφία, εκδότης με πανελλήνια εμβέλεια. Βρα-χύσωμος αλλά πλατύστερνος και μεγαλόπνοος, αγαπημένος φίλος. Γνωριστήκαμε μόλις μπήκε στη Σχολή, συνδεθήκαμε στενά, υπήρξαμε συ-γκάτοικοι για δύο χρόνια στο ημιυπόγειο της Σκιάθου 75 στον Άγιο Λουκά και είχαμε πάντα παραπλήσιες πολιτικές απόψεις. Δεν θυμάμαι -στα σαράντα χρόνια της φιλίας μας- να ανταλ-λάξαμε μια πικρή κουβέντα. Υπολόγιζα πάντα τη γνώμη του και εκτιμούσα το ένστικτό του για συγγραφείς και βιβλία. Κι όταν δεν εκφραζόταν ανοιχτά, καταλάβαινα τις απόψεις του από τον τόνο της φωνής του, το αυθόρμητο ή το συγκα-ταβατικό χαμόγελό του. Διαισθανόταν ποια έργα αξίζουν και θ' αντέξουν στο χρόνο και δυσανα-σχετούσε όταν αναγκαζόταν να παρεκκλίνει από τα ποιοτικά του κριτήρια. Δημιούργησε τον εκδο-

τικό οίκο «Νεφέλη», με δυναμική παρουσία και διακριτή ταυτότητα. Τα βιβλία του μ' έναν τρόπο εντελώς προσωπικό αποτύπωναν τις εμμονές και την αισθητική του. Ξεπερνώντας μεγάλες οικονομικές δυσκολίες, παρά την επισφαλή του υγεία από το 1984, με τους εύστοχους σχεδιασμούς και την πολλή δουλειά, συνεχώς ανέβαινε και υπολογιζόταν στο χώρο, αν ζούσε λίγο ακόμη θ' άφηνε εποχή στις εκδόσεις. Βέρος Λευκαδίτης, αναφερόταν και εντασσόταν στη δημιουργική παράδοση του νησιού του και ανάβλυζε το ιδιότυπο χιούμορ των συντοπιτών του. Πανέξυπνος, χαριτωμένος, άνθρωπος εμπιστοσύνης, μπορούσες ν' ακουμπήσεις πάνω του. Μου κόστισε πολύ και μ' άλλαξε ο θάνατός του. Ασήκωτο φορτίο αλλά και ακρωτηριασμός, ανώμαλη προσγείωση και ασφυξία.

Τον Δεκέμβρη του 1978 πήγαμε μαζί να συναντήσουμε τον Μανόλη Αναγνωστάκη στο σπίτι του στην Πεύκη. Θα του ανακοίνωνε την απόφασή του ν' αυτονομηθεί και να προχωρήσει σε δικές του εκδόσεις. Ο Γιάννης μέχρι τότε εργαζόταν ως πλασιέ των εκδόσεων «Πλειάς». Ο ποιητής άκουγε με προσοχή τα σχέδιά του και τον ρώτησε με ποια βιβλία σκεφτόταν να ξεκινήσει. Του ανέφερε, λοιπόν, έναν οδηγό μαγειρικής, που τον είχε ήδη έτοιμο, και το βιβλίο

του Ηλία Πετρόπουλου *Το εγχειρίδιο του καλού κλέφτη*. Ο Αναγνωστάκης τον προειδοποίησε: Ο Πετρόπουλος είναι δύσκολος χαρακτήρας, δεν θα είναι εύκολη η συνεργασία σου μαζί του. Ο Γιάννης όμως δεν άλλαξε γνώμη, έβγαλε το *Εγχειρίδιο*, που είχε μεγάλη κυκλοφοριακή επιτυχία και στήριξε οικονομικά τις εκδόσεις «Νεφέλη», ενώ ο Μανόλης Αναγνωστάκης όχι μόνο δεν ενοχλήθηκε, αλλά όταν χρειάστηκε συμπαραστάθηκε έμπρακτα στις διώξεις που ασκήθηκαν κατά του εκδότη του ασεβούς βιβλίου, καταθέτοντας ως μάρτυρας υπεράσπισης στο δικαστήριο.

Αναρωτιέμαι ποιο απ' όλα ήταν το ταλέντο του ακριβού φίλου μου. Αν, σύμφωνα με τον ορισμό του Γιώργου Χειμωνά, ταλέντο δεν είναι τίποτε άλλο από την ισχυρή προσωπικότητα, ο Γιάννης Δουβίτσας ήταν ένας ταλαντούχος άνθρωπος και σημάδεψε τον τόπο και το χρόνο που έζησε. Ως εκδότης έδινε μορφή με απόλυτη ακρίβεια στο αόριστο που είναι η τέχνη.

Πρόδρομος Χ. Μάρκογλου

Γνώρισα τον εκδότη Γιάννη Δουβίτσα στη Θεσσαλονίκη το 1995. Του έδωσα να διαβάσει το βιβλίο μου με διηγήματα *Σταθερή απώλεια*. Μετά από λίγο διάστημα μου τηλεφώνησε και μου είπε: «Αυτό το βιβλίο ήθελα να το εκδώσω εγώ», γελώντας. Έτσι ξεκίνησε μια ζεστή σχέση συνεργασίας. Θυμάμαι με τι χαρά μου τηλεφώνησε το 1997 για να μου αναγγείλει ότι η νουβέλα μου *Σπαράγματα*, που είχε επιμεληθεί και σχεδιάσει ο ίδιος, έλαβε το Κρατικό Βραβείο Διηγήματος. Στάθηκε μαζί μου γενναιόδωρος, μου εξέδωσε μέσα σε οκτώ χρόνια έξι βιβλία.

Ο Γιάννης Δουβίτσας ήταν ένας άνθρωπος που αγαπούσε τη δουλειά του και εκτιμούσε βιβλία και συγγραφείς. Τον σκέφτομαι πάντα με αγάπη.

Ζέφη Δαράκη

Ο Γιάννης Δουβίτσας, η ψυχή των εκδόσεων «Νεφέλη».

Με τις εξαιρετικά ενδιαφέρουσες επιλογές του, γύρω απ' όλο το φάσμα των ελληνικών και ξένων γραμμάτων.

Γύρω απ' το ελληνικό και ξένο μυθιστόρημα, με λαμπρές μεταφράσεις.

Γύρω απ' το δοκίμιο και την ποίηση και παράλληλα με το πολύ καλό περιοδικό *Ποίηση*.

Αυτά συμβάδιζαν πάντα με την αγωνιστικότητά του, με τη ζεστασιά της προσωπικότητάς του – με το ήθος του.

Θα τον θυμόμαστε τον Γιάννη Δουβίτσα για όλα αυτά και για την ανυποχώρητη εμμονή του στο καλό βιβλίο.

Και ακριβώς επειδή σήμερα, τώρα, η εκτύπωση ενός καλού βιβλίου συνιστά μια πράξη αληθινής αντίστασης – μιας και ο εκδότης είναι αυτός που αντιπροσωπεύει εκείνη τη μυστική παραφορά όπως εκφράζεται και ριγεί πάντα, σε μια τυπωμένη σελίδα...

Ἡλίας Χ. Παπαδημητρακόπουλος

ΓΙΑ ΤΟΝ ΓΙΑΝΝΗ ΔΟΥΒΙΤΣΑ

Γνώρισα τόν Γιάννη Δουβίτσα στό παληό μαγαζί, ἐκεῖνο τῆς ὁδοῦ Μαυρομιχάλη: πάγκαρα ἀκριβῶς ἀπέναντι – καί ἔτσι μποροῦσα ἄνετα νά κουβαλῶ τά βιβλία, μέ τά ὁποῖα μέ φόρτωνε κάθε φορά. Ὑἱταν τά πρῶτα χρόνια τοῦ οἴκου, τότε πού μέ ἐπιμελητή τόν Μανόλη Ἀναγνωστάκη ἢ «Νεφέλη» ἐξέδιδε τή σειρά «Ἡ πεζογραφική μας παράδοση» – ἔργο πολύτιμο πού ξαναγνώριζε στούς ἀναγνώστες (καί στούς νεώτερους συγγραφεῖς) τήν ξεχασμένη γενιά τοῦ 1880.

Συνεργαστήκαμε ἐπί ἔτη, σέ ποικίλους τομεῖς. Ὑἱταν πάντα ἄνθρωπος εὐπροσήγορος, γαλαντόμος ἔναντι τῶν συγγραφέων, συνεπῆς στίς ὑποχρεώσεις του, εὐγενικός καί φιλικός πρὸς κάθε πρωτοπαρουσιαζόμενον. Δημιουργοῦσε μία ἄνετη, φιλική καί οἰκεία ἀτμόσφαιρα πού ἐνίοτε ἐξελισσόταν σέ καθαρά οἰκογενειακή σχέση.

Κάποτε εἶχαν προκύψει μερικά προβλήματα, σχετικά μέ τήν ἔκδοση τῶν βιβλίων τοῦ Ἡλία

Πετρόπουλου. Είχα παραμείνει στό γραφεῖο του ἀρκετά, ἐπικοινωνώντας συνεχῶς μέ τόν Πετρόπουλο στό Παρίσι. Κάποια στιγμή σηκώθηκα νά φύγω, νά προλάβω ἀνοιχτή τήν ἀγορά, προκειμένου νά ἀγοράσω ἕνα μικρό ἀερόθερμο γιά τό γραφεῖο μου. Ὁ Δουβίτσας μέ παρακάλεσε νά μείνω, μέχρις ὅτου ἀρθοῦν ὅλες οἱ ἐκκρεμότητες.

Ὅταν, ἀργά πιά, μπῆκα στό αὐτοκίνητό μου, βρῆκα στή θέση τοῦ συνοδηγοῦ ἕνα μικρό, κομψότατο ἀερόθερμο, ἐντελῶς ἀθόρυβο ὅπως ἀποδείχτηκε, πού ἀκόμη (ὑστερα ἀπό τόσα χρόνια) λειτουργεῖ θαυμάσια, προσφέροντας μιά γλυκιά θαλπωρή, μέχρι τήν ὥρα πού ἀνάβουν τά καλοριφέρ.

Διονύσιος Αναπολιτάνος

Ο Γιάννης Δουβίτσας ήταν παιδικός μου φίλος. Γεννήθηκε στην Καρυά Λευκάδος και φοίτησε στο τοπικό Γυμνάσιο, όπου και πρωτοσυναντηθήκαμε. Ήταν κατά ένα χρόνο μεγαλύτερός μου και ανήκε (μαζί με τον δίδυμο αδελφό του) στην τετράδα των καλύτερων μαθητών της αμέσως μεγαλύτερης τάξης από τη δική μου του Γυμνασίου Λευκάδος, στο οποίο φοιτούσαμε. Τότε, η Εθνική Τράπεζα, με διαδικασίες διαγωνιστικές στην Έκθεση, ανίχνευε ταλέντα απ' όλην την Ελλάδα, για να στελεχώσει το ανθρώπινο δυναμικό της. Έτσι προσέλαβε τους τρεις εκ των τεσσάρων καλών μαθητών της τάξης του Γιάννη, με τον Γιάννη να εξαιρείται γιατί έπρεπε μόνον ο ένας εκ των διδύμων να προσληφθεί. Η καταγωγή, ο τόπος και η ταραγμένη ατμόσφαιρα της εποχής καθόρισαν την πολιτική τοποθέτηση του Γιάννη στον χώρο της Αριστεράς. Κατά τα πανεπιστημιακά του χρόνια αγωνίστηκε κατά της χούντας και ταλαιπωρήθηκε αντιστοίχως. Μετά τη χούντα, ο Γιάννης ασχολήθηκε με τις εκδόσεις, επει-

δή ο εργασιακός χώρος του δημοσίου, είτε από επιλογή του ίδιου του Γιάννη είτε για πολιτικούς λόγους, ήταν γι' αυτόν κλειστός. Να προστεθεί εδώ ότι ο χώρος των εκδόσεων (και λόγω της γειτνιάσής του με τα γράμματα) ήταν αφενός ανοικτός και αφετέρου ιδιαίτερα θελκτικός για τους ανθρώπους της Αριστεράς. Η επιτυχία του Γιάννη στον χώρο υπήρξε εντυπωσιακή. Οι εκδόσεις «Νεφέλη» υπήρξαν καταφύγιο ποιότητας για όλους, φίλους και δυνητικούς αντιπάλους. Η ευφυΐα, η εντιμότητα, η καλλιέργεια και η πραότητα του Γιάννη απετέλεσαν εγγύηση για την ποιότητα των βιβλίων και των περιοδικών που εξεδόθησαν και εξακολουθούν να εκδίδονται από τον συγκεκριμένο εκδοτικό οίκο. Η ξαφνική αναχώρησή του μας βρήκε όλους απροετοίμαστους. Βιώσαμε την απώλειά του με οδύνη και σπαραγμό. Ετούτη την ώρα αρμόζει μόνον μια ευχή: ας είναι ελαφρύ το χόμα που τον σκεπάζει!

Ανδρέας Γιακουμακάτος

ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΟΥΒΙΤΣΑΣ

Με τον Γιάννη Δουβίτσα είχα μια σύντομη επαφή, λίγα χρόνια μόνο πριν τον θάνατό του. Σε φάση επιστροφής στην Ελλάδα, αναζητούσα έναν εκδοτικό οίκο με χαρακτηριστικά ποιότητας, και ήδη τότε γύρω από τη «Νεφέλη» υπήρχε μια αίσθηση ουσιαστικής και έντιμης δουλειάς στα εκδοτικά πράγματα, μια αίσθηση βάθους χωρίς εντυπωσιασμούς ή άλλα θορυβώδη εγχειρήματα. Ο Γιάννης Δουβίτσας με εντυπωσίασε με την απλότητα, τη συγκαταβατικότητα, τη γενναιοδωρία του, την ειλικρινή διάθεση να συνοδεύσει τον συγγραφέα σε μια κοινή πορεία, για έναν κοινό στόχο. Ο τομέας της αρχιτεκτονικής, ουδέποτε δημοφιλής μεταξύ των εκδοτών στη μικρή ελληνική αγορά, θα μπορούσε άλλωστε να προκαλέσει δυσπιστία και στον Γιάννη, σε μια εποχή μετάβασης για τα αρχιτεκτονικά πράγματα της χώρας αλλά και για τον ελληνικό Τύπο. Δημοσίευσα μαζί του δύο βιβλία στις αρχές του 2000

που τα θεωρώ σημαντικά, και νομίζω και εκείνος: με τη «Νεφέλη» γνώρισαν άλλωστε ικανές επανεκδόσεις, δικαιώνοντάς τον. Θα τολμούσα να πω ότι ο Γιάννης Δουβίτσας ήταν ένας χαρισματικός άνθρωπος: όχι όμως με τον τρόπο που θα μπορούσαμε να προσλάβουμε τη λέξη, ένας δηλαδή εξωστρεφής ή «λαμπερός» επαγγελματίας, αλλά ένας χαμηλόφωνος εργάτης του καλού βιβλίου με σπάνιο πολιτισμικό ήθος που υιοθετούσε μια μαιευτική στάση «προσμονής», έτοιμος να υποδεχτεί και να στηρίξει ό,τι του υποδείκνυε το προσωπικό οξύτατο κριτήριο για ένα αποτέλεσμα υψηλού επιπέδου.

Γιώργος-Ίκαρος Μπαμπασάκης

ΤΟ ΧΑΜΟΓΕΛΟ
ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΔΟΥΒΙΤΣΑ

Στα τέλη της δεκαετίας του Εβδομήντα και στις αρχές εκείνης του Ογδόντα, η Σόλωνος και οι γύρω αλέες γέμισαν εκδοτικούς οίκους που είχαν αρχίσει τα πρώτα τους σκιρτήματα σε κοσμοβριθείς φοιτητικές κάμαρες με μισό κρεβάτι και δώδεκα υπνόσακους, με την ΕΒΓΑ πλησίον για άμεσους ανεφοδιασμούς σε τσιγάρα, ρετσίνες, καφέ και αυγά. Άλλα στρατηγεία εκκολλαπτόμενων εκδοτικών οίκων ήταν τα καφεενία πλάι και πίσω και απέναντι από το Χημείο και η τοστερία απέναντι από τη Νομική. Οι νεαροί εκδότες ήσαν συνήθως απόφοιτοι σχολών φαινομενικά άσχετων με τη λογοτεχνία, πολλοί ήσαν ακόμη φοιτητές (και έμελλε να παραμείνουν ες αεί), ενώ άλλοι είχαν αγέρωχα αρνηθεί να καταπιαστούν με σπουδές και φοιτητική ζωή, τείνοντας προς έναν πείσιμονα αριστοκρατικό μποεμισμό.

Θυμίζω οίκους: «Άκμων», «ύψιλον/βιβλία», «Άγρα», «Εξάντας», «Οδυσσέας», «Ερατώ», και τόσοι άλλοι, και ανάμεσά τους, ξεχωριστός στους ξεχωριστούς, η «Νεφέλη», του Γιάννη του Δουβίτσα, προερχόμενου από την Γεωπονική Σχολή. Ο Δούβης, όπως τον λέγαμε τότε οι πιτσιρικάδες και μυημένοι, έστησε το οχυρό του στην οδό Μαυρομιχάλη, κοντά σ' έναν απίθανο κουρέα, βραβευμένο ως έχοντα τον μεγαλύτερο μύστακα εν Ελλάδι, σε ένα μπαρ, όπου συνέβαινε ενίοτε να ξοδεύουμε ακόμα περισσότερα κι απ' όσα ξοδεύαμε σε βιβλία, και στον «Άκμωνα», που διηύθυνε με τον περιλάλητο πια στρατηγικό μαξιμαλισμό του ο Ευγένιος Αρανίτσης.

Κάθε εκδότης είχε το χαρακτηριστικό του, όπως οι ντετέκτιβ των αστυνομικών και των νουάρ που αγαπάμε. Οι πιο πολλοί ήσαν ευπροσήγοροι, γλεντζέδες, χωρατατζήδες. Κάποιοι, λίγοι, ήσαν απίστευτα λιγομίλητοι. Αρκετοί έπαιζαν χαρτιά μετά μανίας και ομηρικών γελώτων, άλλοι το έτσουζαν με το παραπάνω, σχεδόν όλοι κάπνιζαν (χτυπητή εξαίρεση ο Μανώλης Μανουσάκης της «Ερατώ»). Με δυο λόγια, οι Έλληνες εκδότες που ξεπήδησαν εκείνη την εποχή ήσαν, και παραμένουν βεβαίως, πιο μυθιστορηματικοί τύποι από τους ήρωες πολλών μυθιστορημάτων που εξέδωσαν.

Σύχναζα στη «Νεφέλη» σχεδόν από την αρχή των δράσεών της. Συχνάζω ακόμη. Πρωτίστως ως αναγνώστης. Έχω στη βιβλιοθήκη μου πολύτιμα και αγαπημένα βιβλία της «Νεφέλης». Και πολύτιμες και αγαπημένες αναμνήσεις. Πώς να ξεχάσω τα όσα μου πρόσφερε, πάνε κοντά τριάντα πέντε χρόνια τώρα, ο γεμάτος εκρήξεις και αλυσιδωτές αντιδράσεις τόμος Δεν άνθησαν ματαίως... που, παρέα με το Πάλι και μερικά Τραμ, μου άνοιξαν ορίζοντες που παραμένουν ανοιχτοί; Πώς να ξεχάσω τα βιβλία του Ηλία Πετρόπουλου και την περηφάνια μου για δύο μνείες του μεγάλου εξερευνητή της χαμοζωής στην αφεντιά μου; Πώς να ξεχάσω τη μικρή σειρά που ετοίμαζε ο Λεωνίδας Χρηστάκης και ιδίως το τομίδιο για τον Jackson Pollock; Και πολλά, πάρα πολλά άλλα – θα σημειώσω μερικά αργότερα, όχι τα καλύτερα, αλλά αυτά που με έχουν συναισθηματικά πλουτίσει.

Του Γιάννη του Δουβίτσα το χαρακτηριστικό ήταν το χαμόγελο. Χαμογελούσε διαρκώς, δεν τον συνάντησα ποτέ χωρίς να νιώσω πιο αίθρια τα πάντα γύρω μου επειδή τα είχε λαμπρύνει το χαμόγελο του Γιάννη. Ήταν μια ανεξάντλητη μπαταρία αισιοδοξίας. Είχε το αυτί που άκουγε τα πάντα, ακούραστα: ιδέες, κουτσομπολιά,

ιστορίες, σχέδια, τα πάντα. Πίσω από το γραφείο του, πάντα με το χαμόγελο, πάντα με την αισιοδοξία, πάντα με κέφια και κατάφαση για τη ζωή. Χαμογελούσαν και τα μάτια του, κάτι που είχα δει και στον Λεωνίδα Κύρκο, και φαντάζομαι κάμποσοι θα σας πουν ότι έμοιαζαν οι δυο τους, ο Δουβίτσας και ο Κύρκος. Ιδίως μετά που ξύρισε τα γένια ο Γιάννης και έμεινε με το μουστάκι.

Κάτι που μου έκανε εντύπωση στον Δουβίτσα ήταν όταν έσπευδε να σηκωθεί, με μίαν αντρίκεια χορευτική κίνηση, όταν έμπαινες στο γραφείο του. Έτσι σε καλωσόριζε. Σε προϋπαντούσε. Έσκυβε με χάρη και σου έτεινε το χέρι.

Βιβλία που με πλούτισαν συναισθηματικά: η Άντα του Ναμπόκοφ, που ήταν να τη μεταφράσω εγώ αλλά ένα μποτιλιάρισμα και μια παρεξήγηση οδήγησαν στη ματαίωση· οι Σκληροί δεν χορεύουν, ένα αλλόκοτο σκληρό νουάρ του Νόρμαν Μαίηλερ, που έγινε και ταινία από τον ίδιο τον Μαίηλερ, και σήμανε την αρχή του τέλους του ενδιαφέροντός μου για τον Αμερικανό πολυσυγγραφέα· το ασύλληπτο στη σύλληψή του και άψογο στην εκτέλεσή του Βέλος του χρόνου του Μάρτιν Έιμς, ναι, ας το πω αριστούργημα· πολλά της σειράς με τα νεοελληνικά σπουδαία κείμενα· ο Φρανκ Ζάππα του Πητ Κωσταντέα, τα πρώτα

του Παπαγιώργη, πόσα και πόσα δεν ξεκίνησαν απ' τον Γιάννη Δουβίτσα και τη «Νεφέλη»!

Στα πιο μετά χρόνια, ο Γιάννης έκανε κι άλλα τολμηρά ανοίγματα, και για μια περίοδο δέσποσε η παρουσία του Χάρη Βλαβιανού. Έτσι είχαμε την *Ποίηση*, που εξοικείωσε τον αναγνώστη με σημαντικά δοκίμια για τη σύνθεση και την ουσία των ποιημάτων. Είχαμε και το πέρασμα του Αρα-νίτση, με τις επανεκδόσεις των *Λεπτομερειών* για το τέλος του κόσμου και των *Ιστοριών που άρεσαν σε μερικούς ανθρώπους που ξέρω*, συν το εφήμερο φλερτ με τον αμερικανικό μεταμοντερνισμό στην ποιητική σύνθεση *Θάλασσα* και τα ιμπρεσιονιστικά λαβυρινθώδη δοκίμια στο βραβευμένο *Σε ποιον ανήκει η Κέρκυρα*.

Και είχαμε ακόμα: την σειρά του αείμνηστου Παναγιώτη Κονδύλη για τον «Νεώτερο ευρωπαϊκό πολιτισμό», δώδεκα τόμοι που γι' αυτούς μια λέξη αρμόζει: ανεκτίμητοι.

Κι όλα αυτά, και τόσα άλλα, πάντα με το αίθριο χαμόγελο του Γιάννη Δουβίτσα.

Γιάννης Χριστιανίδης

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ
ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΔΟΥΒΙΤΣΑ

Καθισμένος μπροστά στον υπολογιστή μου και έχοντας απαντήσει θετικά στην πρόσκληση του Περικλή να γράψω λίγες γραμμές στη μνήμη του Γιάννη Δουβίτσα, αναπόφευκτα η μνήμη μου γυρίζει πίσω στον χρόνο, στον πρώτο καιρό της γνωριμίας μου με τον Γιάννη. Ήταν άνοιξη του 1994. Το 1994 ήταν μια σημαντική χρονιά. Ήταν σημαντική για μια μικρή ακόμα την εποχή εκείνη ομάδα ανθρώπων (πανεπιστημιακών, ερευνητών, νέων διδασκτόρων, μεταπτυχιακών φοιτητών κ.ά.), η οποία σήμερα έχει γίνει ολόκληρη επιστημονική κοινότητα, η κοινότητα των Ελλήνων ιστορικών και φιλοσόφων της επιστήμης. Τη χρονιά εκείνη ο κλάδος της Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης απέκτησε θεσμική υπόσταση στο υψηλότερο δυνατό επίπεδο, καθώς ιδρύθηκε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών το Τμήμα Μεθοδολογίας, Ιστορίας και Θεωρίας της Επιστήμης

(ΜΙΘΕ). Το 1994, όμως, ήταν σημαντική χρονιά και για έναν άλλο λόγο. Είχε ωριμάσει τότε μεταξύ μας –σε αυτή τη μικρή ομάδα ανθρώπων που ανέφερα προηγουμένως– η ιδέα της ίδρυσης ενός επιστημονικού περιοδικού. Η κοινότητα των Ελλήνων ιστορικών και φιλοσόφων της επιστήμης ουσιαστικά ήταν ακόμα υπό διαμόρφωση. Το περιοδικό θα μπορούσε, παράλληλα με το ΜΙΘΕ, να συμβάλει στη συγκρότηση της υπό διαμόρφωση κοινότητας, και πράγματι συνέβαλε, όπως αποδείχθηκε με την πάροδο του χρόνου. Θυμάμαι τις συνεχείς, ατέλειωτες συζητήσεις μας για τον χαρακτήρα του περιοδικού, για τη συντακτική ομάδα που θα έχει την ευθύνη της έκδοσης, για το όνομα. Και τέλος, για τον εκδότη στον οποίο θα εμπιστευόμασταν την έκδοση. Ο μόνος εκδότης στον οποίο απευθυνθήκαμε ήταν ο Γιάννης. Και δεν χρειάστηκαν παρά λίγα λεπτά της ώρας για να συμφωνήσουμε. Ο Γιάννης δέχθηκε αμέσως να εκδίδει τη *Νεύσι* – γιατί αυτό ήταν το όνομα του περιοδικού: *Νεύσις: Εξαμηνιαίο περιοδικό Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης και της Τεχνολογίας*.

Η γνωριμία μου, λοιπόν, με τον Γιάννη έγινε με αφορμή τη *Νεύσι*. Εκείνος, ως εκδότης, και εγώ, ως υπεύθυνος της συντακτικής ομάδας,

είχαμε μια συνεργασία αληθινά φιλική. Μαζί «στήσαμε» το περιοδικό, καθώς η «Νεφέλη» δεν είχε προηγούμενη εμπειρία σε εκδόσεις από τον χώρο των θετικών επιστημών. Θυμάμαι ότι από αυτές τις συναντήσεις με τον Γιάννη, στα μέσα του 1994, προκειμένου να «στήσουμε» το πρώτο τεύχος, έμαθα λέξεις που τις άκουγα για πρώτη φορά, όπως είναι το «στιγμόμετρο» (το οποίο ο Γιάννης δεν αποχωριζόταν ποτέ), το «αυτί» (του εξώφυλλου), το «πρωτόγραμμα», το «πόδι» (της σελίδας), τα «καπιταλάκια» κ.ά. Αλλά και ο Γιάννης έμαθε με τη δική μου βοήθεια πώς είναι τα επιστημονικά περιοδικά. Έτσι λοιπόν γεννήθηκε η Νεύσις.

Ανέφερα προηγουμένως ότι η «Νεφέλη» δεν είχε προηγούμενη εμπειρία σε εκδόσεις από τον χώρο των θετικών επιστημών. Η Νεύσις, όμως, δεν ήταν απλώς ένα επιστημονικό περιοδικό. Ήταν, επιπροσθέτως, ένα περιοδικό που εκπροσωπούσε έναν επιστημονικό κλάδο τελείως νέο την εποχή εκείνη, και απευθυνόταν σε μια κοινότητα που ουσιαστικά ήταν ακόμα υπό διαμόρφωση. Η έκδοσή της ήταν ένα εγχείρημα εξαιρετικά καινοτόμο, πόσο μάλλον για έναν εκδοτικό οίκο που στη δεκαπεντάχρονη τότε διαδρομή του είχε διαμορφώσει ένα προφίλ διαφορετικό. Ο Γιάν-

νης Δουβίτσας, ωστόσο, δεν δίστασε καθόλου να εμπλακεί σε αυτό το νέο εγχείρημα. Νομίζω ότι η στάση απέναντι στο νέο, οτιδήποτε και αν σημαίνει η λέξη «νέο» –ρεύματα σκέψης, γνωστικά αντικείμενα, ακαδημαϊκούς κλάδους, επιστημονικές κοινότητες–, είναι ένα από τα στοιχεία εκείνα που ξεχωρίζουν τον αληθινό, τον λόγιο εκδότη, από τον απλό επαγγελματία του εκδοτικού χώρου. Ο Γιάννης Δουβίτσας είχε αποδείξει, και όχι μόνο με την έκδοση της *Νεύσεως*, ότι ανήκε στην πρώτη κατηγορία. Και χαίρομαι που διαπιστώνω και σήμερα ότι οι εκδόσεις «Νεφέλη» συνεχίζουν την ίδια πορεία.

Κατερίνα Κωστίου

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥΣ ΡΟΜΑΝΤΙΚΟΥΣ ΕΚΔΟΤΕΣ

Πρωτογνώρισα τον Γιάννη Δουβίτσα το 1989, όταν ο Γ.Π. Σαββίδης μου ζήτησε να «ρίξω μια ματιά» στα τυπογραφικά των *Πεζών* του Καρυωτάκη, που εξέδωσε εκείνη τη χρονιά η «Νεφέλη», λέγοντάς μου: «Καλό είναι να τον γνωρίσεις. Καλός εκδότης. Και έξυπνος και έντιμος άνθρωπος». Στο πατάρι της οδού Μαυρομιχάλη πήγα έκτοτε κάμποσες φορές, αφού σύντομα ο Γιάννης μου πρότεινε να επιμεληθώ την έκδοση «των Απάντων του Γιάννη Σκαρίμπα». Παιδί φανατικό για γράμματα και σκαριμπομανής από πάντα, δεν μπορούσα να πιστέψω στην ανέλπιστη τύχη μου! «Μα πώς;» είπα χαμογελώντας αμήχανα. «Δεν έχω εμπειρία». «Όμως τον ξέρεις. Και, κυρίως, έχεις μεράκι», αντέτεινε. Και, με πονηρό γελάκι: «Έννοια σου, έχω πάρει τις πληροφορίες μου...». «Να ρωτήσω από ποιον;» τόλμησα να πω. «Από το δάσκαλό σου [τον Σαβ-

βίδη], από τον Μάνο [Χαριτάτο] και από τον [Ν.Δ.] Τριανταφυλλόπουλο».

Έτσι ξεκίνησε μια όχι μόνο ανέφελη αλλά και ενθουσιώδης συνεργασία που κράτησε ως το τέλος. Η μόνη σκιά: δεν κατάφερε ποτέ να με πείσει να πάω μαζί του στο γήπεδο, που υπήρξε μεγάλο του πάθος. Οκτώ Μαρτίου 2003 έφυγε για πάντα ο πατέρας μου: η μεγαλύτερη απώλεια της ζωής μου. Οκτώ μέρες αργότερα η είδηση ότι έφυγε και ο Γιάννης ήρθε να προσθέσει άλλο ένα στρώμα πένθους στον ολοένα και πιο ασφυκτικό ορίζοντα των απωλειών που είχαν αρχίσει να με καθορίζουν: πρώτα ο Γ.Π. Σαββίδης, ύστερα ο Γ.Θ. Βαφόπουλος...

Τρεις βδομάδες πριν, είχαμε πει καφέ Διδότου και Ασκληπιού, και κάναμε εκδοτικά σχέδια για την επόμενη δεκαετία: για το έργο του Σκαρίμπα, που μου είχε αναθέσει εν λευκώ, για την *Περίπολο Ζ'* (που εκδόθηκε στη μνήμη του, το 2008), για άλλες μελέτες που τότε διαμορφώνονταν. «Στη “Νεφέλη” θα βγάζεις τα βιβλία σου, για πάντα», είπε καλοσυνάτα. Κι έπειτα λίγο θλιμμένα: «Βέβαια, με την καρδιά που έχω δεν ξέρω πόσο θα ζήσω. Έχω έναν φόβο ότι θα φύγω νέος...». «Με τόσο νεανική καρδιά και τόσες εκκρεμότητες, Γιάννη μου, δεν κινδυνεύεις. Όσοι

έχουν εκκρεμότητες, δεν φεύγουν», είπα προσπαθώντας αδέξια να αστειευτώ, δίχως καν να υποψιάζομαι «την άβυσσο που ερχόταν».

Ήδη από το 1993 και εξής, η συνεργασία μας είχε μετατραπεί σε σχέση ουσιαστικής φιλίας που υπερέβαινε οικονομικές συναλλαγές, γραπτές συμφωνίες και τυπικότητες. Βαθύτατα σεμνός άνθρωπος, επί της ουσίας αριστερός (δηλαδή άριστος), με μυαλό εξίσου ευκίνητο και ευθύβολο με το βλέμμα του, ήξερε να «ζυγίζει» με την πρώτη ματιά. Και ήταν μια ανοιχτή αγκαλιά για όλους τους συγγραφείς που του εμπιστεύονταν τον πνευματικό τους μόχθο. Γι' αυτό και η «Νεφέλη», στην Ασκληπιού πια, είχε γίνει «στέκι»: ένας ζεστός και εγκάρδιος χώρος που χάρη στον Γιάννη, τον ένιωθες δικό σου. Εκεί γνώρισα τον Χάρη [Βλαβιανό] και την Κατερίνα [Σχινά], τον Ηλία Παπαδημητρακόπουλο, τον Νίκο Χουλιαρά, τον Παναγιώτη Κονδύλη, τον Αργύρη Χιόνη... Η «Νεφέλη» ήταν ένα μυστικό νήμα που κάποιους, ακόμη και αν δεν σχετιζόμαστε, μας συνδέει ακόμη νοερά μεταξύ μας υπό το λαμπερό βλέμμα του Γιάννη.

Το δημόσιο σχόλιο του Σαββίδη για τον Γιάννη Δουβίτσα, στην παρουσίαση του περιοδικού *Μολυβδοκονδυλοπελεκητής*, που είχε αναλάβει

ενθουσιωδώς να εκδίδει, το 1989, νομίζω πως έδινε ακριβώς το στίγμα του ως εκδότη: «μόνο ένας τρελός εκδότης θα αναλάμβανε το ρίσκο». Παρόμοιο ήταν και το ιδιωτικό σχόλιο συναδέλφου του, μεγαλοεκδότη, για την έκδοση των Απάντων του Σκαρίμπα: «μόνο ένας τρελός θα έβγαζε Σκαρίμπα σήμερα...». Αναλογίζομαι σήμερα τι διαίσθηση και τι έξοχο κριτήριο είχε αυτός ο χαμηλών τόνων οξυδερκέστατος άνθρωπος! Και με τι παρρησία δήλωνε: «Ο “Γαλαξίας” και τα “Κείμενα” ήταν οι τελευταίοι εκδοτικοί οίκοι που διευθύνονταν από ανθρώπους που ήξεραν Γράμματα. Εμείς σήμερα είμαστε αγράμματοι...».

Ο Γιάννης Δουβίτσας ήταν ένας από τους τελευταίους «τρελούς», δηλαδή ρομαντικούς, εκδότες. Γιατί είχε όραμα και ευαισθησία. Γιατί ήξερε να τολμάει και να ρισκάρει. Γιατί ήξερε να καταθέτει ψυχή σε ανθρώπους και βιβλία.

Κώστας Μπαζαρίδης

Θυμάμαι την έκπληξη του Γιάννη όταν, στα τέλη του 1985, του πρότεινα μερικούς τίτλους για τη σειρά «Βιβλία για την ψυχανάλυση», που είχαμε σκοπό να εγκαινιάσουμε. Περίμενε κάτι πιο απλό, πιο εύληπτο, πλησιέστερο στα αιτήματα του κοινού εκείνης της εποχής. Έπειτα και εγώ ήμουν νέος, άγνωστος, στα πρώτα βήματα της ψυχαναλυτικής διαδρομής μου. Όμως ο Γιάννης αποζητούσε το καινούριο –όσο και αν δεν το καταλάβαινε απόλυτα, εμπιστευόταν τους φίλους του–, καθώς με ήξερε από το χώρο του ΚΚΕ Εσωτερικού, από τη Μαργαρίτα Γεραλή και την Πόπη Τζεμπελίκου· σαγηνευόταν από τη μαγική αίσθηση του τυπωμένου χαρτιού και πίστευε ότι ο ρόλος του βιβλίου είναι να φωτίζει την ανθρώπινη περιπέτεια από πολλές πλευρές. Έτσι αγκάλιασε και αυτός και οι πολύτιμοι συνεργάτες του, εκείνης της εποχής, αυτή την προσπάθεια και την υλοποίησαν με το μεράκι που τους χαρακτήριζε. Ο κόπος μας, με αυτά τα «δύσκολα βιβλία», έφερε μερικά σημαντικά αποτελέ-

σματα που μας αντάμειψαν, ηθικά τουλάχιστον, πλουσιοπάροχα.

Υπήρχαν και πολλά άλλα, που μοιραστήκαμε στα δεκαέξι χρόνια της συνεργασίας μας, ελπίζω όμως ότι για όλα αυτά θα έρθει σύντομα η στιγμή να τα συζητήσουμε. Προς το παρόν, αυτή την εικόνα του Γιάννη θέλω να θυμάμαι και αυτό το πνεύμα ελπίζω να συνεχίσει να γονιμοποιεί τις προσπάθειες της «Νεφέλης».

Έφη Γαζή

ΓΙΑ ΤΟΝ ΓΙΑΝΝΗ ΔΟΥΒΙΤΣΑ

Όσες φορές σκέφτομαι τον Γιάννη Δουβίτσα, δύο σκέψεις μου έρχονται στο νου: πόσο τυχερή ήμουν που τον γνώρισα και πόσο κρίμα είναι που δεν έζησε περισσότερο κοντά σε όλους μας.

Πήγα για πρώτη φορά στη «Νεφέλη» το 1997 μαζί με τον παλιό δάσκαλό μου τον Αντώνη Λιάκο για να ξεκινήσουμε μια σειρά ιστορίας. Ήμουν πολύ διστακτική και κάπως φοβισμένη γιατί ήξερα ότι η «Νεφέλη» ήταν ήδη ένας εκδοτικός οίκος με ιστορία, όνομα και κύρος. Έλειπα χρόνια στο εξωτερικό, δεν γνώριζα τον Γιάννη Δουβίτσα και δεν ήξερα καν ότι ήταν συμπατριώτης μου. Το κατάλαβα όταν είδα στο γραφείο του φωτογραφίες από τη Λευκάδα και άκουσα αυτή την ελαφριά λευκαδίτικη προφορά που είχε διατηρήσει μέχρι το τέλος της ζωής του.

Πρέπει να ομολογήσω ότι στην αρχή αυτός ο άνθρωπος μου προκαλούσε απορία. Εμπιστεύθηκε μια σειρά σ' εμένα που μόλις είχα τελειώ-

σει τη διατριβή μου. Συνομιλούσε μαζί μου σαν να ήμασταν όχι μόνο συνομήλικοι αλλά ισότιμοι. Άκουγε κάθε ιδέα αλλά και κάθε πρόταση για βιβλία με τον ενθουσιασμό ενός ανθρώπου που θα έπρεπε κανονικά να έχει τα μισά του χρόνια. Πραγματικά, δεν καταλάβαινα στην αρχή γιατί αυτός ο άνθρωπος αντιδρούσε, σκεφτόταν και φερόταν μ' έναν τρόπο εντελώς διαφορετικό απ' αυτόν που θα περίμενε κανείς από κάποιον με το δικό του κύρος και επιφάνεια.

Όμως η «Νεφέλη» με κράτησε ακριβώς εξαιτίας αυτής της απροσδιόριστης γοητείας της. Έζησα έξι χρόνια στο ισόγειο της οδού Ασκληπείου και οι απορίες μου άρχισαν να ξεδιαλύνονται. Έμαθα ότι ο Γιάννης ανήκε σε μια ξεχωριστή οικογένεια. Ξεχωριστή και σπουδαία όχι γιατί είχε ένα όνομα, χρήματα ή μια κοινωνική θέση που της χαρίστηκε, αλλά γιατί αποτελούνταν από ανθρώπους ικανούς και αξιοπρεπείς που πρόκοψαν με το δικό τους κόπο μέσα σε πολύ δύσκολες συνθήκες στη μετεμφυλιακή Ελλάδα. Έμαθα σιγά σιγά ότι η «Νεφέλη» δεν ήταν επιχείρηση. Δεν ήταν καν ένας απλός εκδοτικός οίκος παρά το όνομα και το κύρος της. Ήταν η ίδια μια οικογένεια, ένας χώρος με ανθρώπους γεμάτους ιδέες, όρεξη για καινούρια πράγματα, ζεστασιά και

ευγένεια που μετέδιδε ο ένας στον άλλον. Μια ζεστασιά και ευγένεια που χαρακτήριζε τον Γιάννη όπως καθισμένος πίσω από το γραφειάκι του είχε πάντα μια πόρτα ανοιχτή στη «Νεφέλη» – είτε επρόκειτο για μερικούς από τους γνωστότερους Έλληνες συγγραφείς και διανοουμένους είτε για ανώνυμους νέους, όπως εγώ τότε, που έρχονταν φέρνοντας χειρόγραφα, ιδέες και προτάσεις.

Βγάλαμε μαζί πολλά βιβλία ιστορίας, πρωτότυπα και καινοτόμα για την εποχή, με το καλαίσθητο δέσιμο της «Νεφέλης». Και βγάλαμε ακόμη ένα ξενόγλωσσο περιοδικό, το *Ιστορεΐν*, ένα εγχείρημα ιδιαίτερα παράτολμο για έναν εκδότη εκείνη την εποχή. Απ' όλα τα βιβλία που βγάλαμε μαζί αλλά και απ' όσα ανήκαν σε άλλες σειρές και γενναιόδωρα πάντα μου χάριζε, το μεγαλύτερο βιβλίο της «Νεφέλης» παρέμεινε για μένα ο ίδιος ο εκδότης της. Έμαθα κοντά του κομμάτια από την ιστορία της Λευκάδας στα τραυματικά χρόνια του Εμφυλίου, την ιστορία της πολιτικής και πνευματικής ζωής στη χώρα μας τις δεκαετίες του '60 και του '70, την ιστορία των εκδοτικών περιπετειών μεγάλων στιγμών, ανθρώπων και έργων της σύγχρονης ελληνικής λογοτεχνίας, της τέχνης και της επιστήμης. Διάβασα σ' αυτά τα έξι χρόνια που τον γνώρισα ένα ζωντανό βιβλίο

που μιλούσε κυρίως για τους άλλους και πολύ λιγότερο για τον εαυτό του μέσα στη δίνη της ελληνικής μεταπολεμικής πραγματικότητας. Κι έμαθα να διαβάζω ανάμεσα στις γραμμές αυτών των αφηγήσεων την προσωπική διαδρομή ενός ανθρώπου που έγραψε ο ίδιος ιστορία στα εκδοτικά μας πράγματα με το ήθος και το όραμά του. Μια ιστορία που ο ίδιος δεν επικαλέστηκε ποτέ αλλά την εμπειρία της οποίας αξιοποίησε με τον πιο δημιουργικό τρόπο: κοιτώντας πάντα μπροστά και μένοντας βαθιά μέσα του διανοητικά νέος.

Λέμε συχνά ότι οι συγγραφείς γράφουν βιβλία. Δεν είναι αλήθεια. Οι συγγραφείς δεν γράφουν βιβλία. Γράφουν κείμενα. Εκείνοι που τα μεταμορφώνουν σε βιβλία είναι οι εκδότες. Μετατρέπουν τις ιδέες, τις λέξεις και τα κείμενα σε βιβλία. Διαμεσολαβούν ανάμεσα στους συγγραφείς και το κοινό, ανάμεσα στη γραφή και την ανάγνωση. Δεν μεταφέρουν όμως απλώς το προϊόν των συγγραφέων στην αγορά, ούτε τις επιθυμίες του κοινού στους συγγραφείς. Συμβάλλουν στη δημιουργία του κοινού και των αναγνωστικών συνηθειών και προτιμήσεων, στην ανάδειξη συγγραφέων, ρευμάτων, ιδεών και αισθητικών γούστων. Μπορούν να ευτελίσουν την πολιτισμική παραγωγή, όπως συμβαίνει συχνά

στον καιρό της μαζικής κουλτούρας, αλλά και μπορούν να την καλλιεργήσουν και να την αναδείξουν αν έχουν την ποιότητα και το αισθητήριο που είχε ο Γιάννης και που τον οδήγησε σε σειρές όπως «Η πεζογραφική μας παράδοση», «Ο νεώτερος ευρωπαϊκός πολιτισμός», τα λογοτεχνικά και επιστημονικά περιοδικά.

Η ιστορία ενός εκδότη όπως ο Γιάννης Δουβίτσας και ενός εκδοτικού οίκου όπως η «Νεφέλη» αποτελεί ένα αναπόσπαστο μέρος της ιστορίας του πολιτισμού αλλά και της ιστορίας των ιδεών και των διανοητικών ρευμάτων. Άνθρωποι όπως ο Γιάννης δεν τύπωναν απλώς βιβλία. Έχουν μια κεντρική θέση στην πνευματική ζωή της σύγχρονης Ελλάδας γιατί οίκοι όπως η «Νεφέλη» δημιούργησαν αυτή την πνευματική ζωή, την έφτιαξαν, τη στήριξαν και την πότισαν με το μόχθο και τον κόπο τους.

Αυτό το έργο της δημιουργίας του πολιτισμού ο Γιάννης το προήγαγε αθόρυβα και διακριτικά για περισσότερα από είκοσι χρόνια. Όπως όλοι οι πραγματικοί δημιουργοί, το άφηνε να μιλά μόνο του. Όπως έζησε, αθόρυβος και διακριτικός, πίσω από μεγάλους συγγραφείς και μεγάλα βιβλία που εδραίωσε και προώθησε, έτσι έφυγε ξαφνικά. Το έργο του όμως παραμένει και συνεχίζεται.

Σοφία Γιαννάτου

Δυο στιγμές, δυο εικόνες, έχω κρατήσει στη μνήμη μου σαν σηματοδότες που ανακαλούνται αυτόματα κάθε φορά που σκέφτομαι τον Γιάννη Δουβίτσα, χρόνια τώρα, από τότε που έφυγε. Η μια αφορά την πρώτη στιγμή που τον γνώρισα, όταν πρωτομπήκα στα γραφεία της «Νεφέλης» για να του παραδώσω το χειρόγραφο του πρώτου μου βιβλίου, το 1995. Δεν ήξερα αν εκείνη η πρώτη μου απόπειρα συγγραφής θα έβρισκε θετική ανταπόκριση κι αν η «Νεφέλη» θα με φιλοξενούσε σαν πνευματικό μου σπίτι στα επόμενα χρόνια, δεν ήξερα τον ευγενικό κύριο που με υποδέχτηκε στο επαγγελματικό ραντεβού με ζεστά μάτια και θερμή χειραψία, μόνο κουβέντιασα εν τάχει μαζί του για όσα με ρώτησε ως εκδότης και του άφησα το ογκώδες ντοσιέ με το *Θεραπεύοντας την Άλισον Γκρέη*, λέγοντας απολογητικά: «Μου βγήκε μεγάλο, αλλά ελπίζω να μην είναι φλύαρο». Έφυγα με ένα αίσθημα ζεστασιάς, ουσιαστικής ανθρώπινης επαφής και εμπιστοσύνης, που δεν είχε να κάνει με την ενδεχόμενη τύχη

του βιβλίου μου αλλά με τον άνθρωπο τον ίδιο. Είχα την ευκαιρία αργότερα να επιβεβαιώσω συχνά αυτό το συναίσθημα, όταν ο Γιάννης ήταν πλέον εκδότης μου, και να εκτιμήσω τις ανθρωπινές του ποιότητες, τον ενθουσιασμό και την πίστη του για το εκδοτικό του έργο, τους δεσμούς εμπιστοσύνης, αγάπης και συνεργασίας πάνω σε κοινές αξίες κι επιλογές που μοιραζόταν με τους συνεργάτες του, ώστε η «Νεφέλη» να αποτελεί μια πραγματική οικογένεια για όσους συστεγάζονταν υπό τη σκέπη της. Ιδιαίτερα δε για μένα ως συγγραφέα, η ενθάρρυνση, η φιλία και η ολόπλευρη στήριξη που δέχτηκα από τον Γιάννη και από τους στενούς συνεργάτες του ήταν πολύτιμο βίωμα, τροφή καρδιάς που μου έδινε ώθηση για να συνεχίζω να γράφω.

Η δεύτερη στιγμή που έρχεται πάντα στη σκέψη μου όταν τον θυμάμαι είναι η τελευταία που τον συνάντησα και τον αποχαιρέτησα χωρίς να ξέρω ότι τον αποχαιρετώ. Ήταν μεσημέρι Παρασκευής, Μάρτιο του 2003, όταν είχα την ξαφνική παρόρμηση να πάω στα γραφεία της «Νεφέλης» χωρίς συγκεκριμένο λόγο. Είχα εκδώσει πριν από μήνες τις *Ιστορίες για πέταμα*, είχαν τελειώσει οι παρουσιάσεις και φροντίδες μιας νέας έκδοσης, δεν χρειαζόμουν τίποτα, ούτε καν να

πάρω αντίτυπα –μπήκα απλώς στη «Νεφέλη» με την επιθυμία να πω ένα «γεια» στον Γιάννη, μόνον αυτό. Δεν ήταν κάτι που το συνήθιζα, δεν το είχα κάνει ποτέ. Πολύ περισσότερο, δεν τον είχα ποτέ ενοχλήσει σε ώρα που ήταν απασχολημένος, ακόμα κι αν ήθελα κάτι να κουβεντιάσω μαζί του. Παρ' όλα αυτά, εκείνη τη μέρα, ενώ με πληροφόρησαν ότι ήταν κλεισμένος στο γραφείο του με κάποιον επισκέπτη, του χτύπησα την πόρτα και τον διέκοψα, λέγοντας: «Συγγνώμη, δε θέλω τίποτα, απλώς να σου πω ένα γεια». Σηκώθηκε αυθόρμητα από το γραφείο του, άνοιξε μια αγκαλιά και με φίλησε ηχηρά στα δυο μάγουλα, αφήνοντάς μου αυτόν τον στιγμιαίο εναγκαλισμό αγάπης σαν τελευταία ανάμνηση. Τρία λεπτά αργότερα είχα φύγει από το γραφείο του νομίζοντας πως θα τον ξανάβλεπα σύντομα. Την άλλη μέρα έφυγε εκείνος απρόσμενα από κοντά μας, αφήνοντάς μας άφωνους μπρος στην αιφνίδια απώλεια της παρουσίας του. Μόνο τότε κατάλαβα, και το σκεφτόμουν ξανά και ξανά αργότερα μέσα στα χρόνια, πως είχα τρέξει παρορμητικά στη «Νεφέλη» την προηγούμενη μέρα για να προλάβω τουλάχιστον να του πω «αντί».

Τάσος Γουδέλης

ΜΙΚΡΟ ΑΝΑΜΝΗΣΤΙΚΟ

Είχα πάντα την εντύπωση ότι ο Γιάννης Δουβίτσας ήταν ένας εκδότης που ήξερε ότι εκπροσωπεί ένα είδος παλαιού «επαγγελματία κύρους» των γραμμάτων με ημερομηνία λήξεως. (Γι' αυτό τον θυμάμαι κυρίως με μαύρα ρούχα σαν να πενθούσε;)

Ήταν ο παλιός ανανεωτικός αριστερός, ένα είδος «εγκυκλοπαιδιστή», του οποίου το ποιοτικό κριτήριο εξουσίαζε τις άλλες τυπικά αναγκαίες προτεραιότητες της εμπορίας του.

Τον πρωτοσυνάντησα στα γραφεία του ΚΚΕ Εσωτερικού, κάπου στην 3ης Σεπτεμβρίου, όταν τον επισκέφθηκα με την πρώτη σύζυγό μου, τέλη της δεκαετίας του '70, για να του ζητήσουμε μια Κομμουνιστική Επιθεώρηση για την πανεπιστημιακή εργασία συγγενικού προσώπου. Πρόθυμα, σε αντίθεση με άλλους, μας εξυπηρέτησε αμέσως, δανείζοντάς μας τη σειρά του περιοδικού.

Έκτοτε, μετά το 1982, όταν άρχισα να συνεργάζομαι με τον Κώστα Μαυρουδή στο Δέντρο, τον έβλεπα συχνά στο τότε βιβλιοπωλείο της «Νεφέλης» επί της οδού Μαυρομιχάλη. Στο πατάρι, όπου είχε εγκαταστήσει το γραφείο του, συζητούσαμε συχνά για τη λογοτεχνική αγορά, με αφορμή την επίσκεψή μας για κάποια διαφημιστική καταχώριση του εκδοτικού στις σελίδες του περιοδικού ή απλώς κατά τη διάρκεια φιλικού περάσμάτος μας από εκεί με τον Μαυρουδή.

Αργότερα, στα νέα γραφεία του επί της Ασκληπιού, οι επαφές μας ήσαν πυκνότερες, δεδομένου ότι είχε δεχθεί να εκδώσει την τρίτη συλλογή διηγημάτων μου, τις Σκιές γυναικών, που κυκλοφόρησε το 1996. Εδώ να πω ότι ο εκλιπών υπερνίκησε τις προσωπικές του λογοτεχνικές προτιμήσεις (τα λογοτεχνικά του γούστα έκλιναν περισσότερο προς την αφηγηματική πεζογραφία παρά την «αιρετική») και υποστήριξε εναντίον των συμφερόντων του το μη αναπαραστατικό αυτό βιβλίο.

Το οποίο δεν τον διέψευσε τελικά, γιατί είχε πολύ καλή υποδοχή και συζητήθηκε ιδιαίτερα για το κρατικό βραβείο εκείνης της χρονιάς. Θυμάμαι το καλοκαίρι του 1996, όταν βρέθηκα στη Λευκάδα για μια εκδήλωση προς τιμήν του

Νάνου Βαλαωρίτη, συναντηθήκαμε με τον Γιάννη σε μια παραλία κοντά στο γενέθλιο χωριό του, την Καρούα. Όρθιοι με τα μαγιά δίπλα στο κύμα συζητούσαμε μεταξύ άλλων για την επιτυχημένη πορεία του βιβλίου μου, για την οποία (καταλάβαινα μόνον εγώ) ότι ένιωθε ένα είδος περιεργής και ανομολόγητης ικανοποίησης, επειδή είχε ρισκάρει την έκδοση κειμένων εκτός του κλίματός του και είχε δικαιωθεί. Τον έβλεπα κάθε τόσο να πιέζει την αριστερή πλευρά του στήθους του, σαν μια απλή ανακλαστική κίνηση, αλλά για μένα, που ήμουν υποψιασμένος εξαιτίας ενός σχετικά πρόσφατου εμφράγματός του, αυτό σήμαινε κάποια καρδιακή ενόχληση. (Από την καρδιά του είναι γνωστό ότι πέθανε λίγα χρόνια αργότερα, ευτυχώς «εν χορώ»...)

Ακολούθησε το 1999, στις εκδόσεις του Ούπνος του Άλφρεντ, άλλη ρηξικέλευθη συλλογή διηγημάτων μου, την οποία ο Γιάννης αγχάλιασε θερμά.

Απηχώντας, το πιστεύω ακράδαντα, τις απόψεις όλων των μελών της συντεχνίας, να προσθέσω τελειώνοντας ότι η «Νεφέλη» ήταν και παραμένει ένας εκδοτικός αναφοράς στην καλή λογοτεχνία, στις τέχνες και στην ανάλογη θεωρητική σκέψη. Ο Γιάννης Δουβίτσας έχει αφήσει

ένα διαχρονικό έργο, το οποίο γίνεται οσημέραι ολοένα και πιο πολύτιμο στη δοκιμαζόμενη, πια, εγχώρια κουλτούρα.

Γ.Δ. Παγανός

ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΟΥΒΙΤΣΑΣ:
ΔΕΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ

Για τις πολύτιμες και επιμελημένες σειρές των εκδόσεων «Νεφέλη» που έχουν ήδη καθιερωθεί στα εκδοτικά μας πράγματα θα μιλήσουν πολλοί άλλοι. Θα σταθώ σε δυο σειρές που αποτελούν πλούσιες και έγκυρες πηγές βιβλίων κατάλληλων για σχολικές βιβλιοθήκες: αυτές είναι «Η πεζογραφική μας παράδοση» και η «Σύγχρονη ελληνική πεζογραφία». Όταν λειτούργησε για πρώτη φορά ο ωραίος θεσμός των σχολικών βιβλιοθηκών, προτού καταργηθεί οριστικά, όπως συμβαίνει, δυστυχώς, με όλους τους θεσμούς που προάγουν τον πολιτισμό στον τόπο μας, βιβλία αυτών των σειρών, μαζί με άλλα έγκυρων εκδοτικών οίκων, όπως της «Εστίας», συγκρότησαν τις σχολικές μας βιβλιοθήκες.

Θέλω, επίσης, να αναφερθώ και σε δύο άλλες σειρές που προώθησαν την έρευνα και τις σειρές για δύο σημαντικούς συγγραφείς: τον Αλέξανδρο

Παπαδιαμάντη και τον Γιάννη Σκαρίμπα. Πρόκειται για τη σειρά «Οι νεώτεροι για τον Παπαδιαμάντη», με εμπνευστή τον Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλο και για τα Άπαντα του Σκαρίμπα (πεζογραφία και ποίηση) με επιμελήτρια την Κατερίνα Κωστίου.

Ο Γιάννης Δουβίτσας, ιδρυτής της «Νεφέλης», ξεκίνησε εκ του μηδενός το 1979, για να αφήσει πίσω του, το 2003, έναν από τους πιο αξιόλογους εκδοτικούς οίκους. Ήταν ένας εκδότης ευφυής, ανήσυχος και τολμηρός, που έβαζε πάντοτε υψηλούς στόχους και τους πετύχαινε. Έκανε, πέρα από την ελληνική και παγκόσμια λογοτεχνία, τολμηρά ανοίγματα στην ιστορία, τη μουσική, την κοινωνιολογία, τη φιλοσοφία, την επιστήμη. Προπάντων ήταν ένας κοινωνικός και καλοσυνάτος άνθρωπος που αποκτούσε εύκολα φίλους στους κύκλους των διανοουμένων και των συγγραφέων. Την επιτυχία του την οφείλει και στην επιλογή εξαιρετων συμβούλων που χρημάτισαν και διευθυντές στις διάφορες σειρές των εκδόσεών του. Αναφέρω ενδεικτικά μερικά ονόματα: Μανόλης Αναγνωστάκης, Νάσος Βαγενάς, Παναγιώτης Κονδύλης, Γ.Π. Σαββίδης, Ν.Δ Τριανταφυλλόπουλος, Αντώνης Λιάκος, Χάρης Βλαβιανός.

Δέκα χρόνια απουσίας του Γιάννη Δουβίτσα, το έργο του συνεχίζει με σύνεση ο γιος του Περικλής. Βαριά κληρονομιά. Του ευχόμαστε να οδηγήσει με σιγουριά το καράβι που κληρονόμησε σε χαλεπούς καιρούς από τον πατέρα του.

Αἰμίλιος Καλιακάτσοϲ

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ἀντὶ πολλῶν ὀλίγα

*Λίγα λόγια καὶ δεμένα
γιὰ νὰ εἶναι κερδεμένα.*

(Δημοτικό)

Μὲ τὸν Γιάννη Δουβίτσα κολυμπήσαμε πολλὲς φορὲς σὲ ἴδια νερά. Λευκαδίτης ἐκεῖνος, κατέναντι ἐγώ, Πρεβεζάνος. Μᾶς συνέδεε τότε διὰ θαλάσσης, καθὼς δὲν ὑπῆρχε φέρι-μπὸτ Πρέβεζα-Ἄκτιο καὶ ὁ δρόμος Ἄκτιο-Λευκάδα ἦταν κασικόδρομος, ἢ θρυλικὴ «Βεντζίνα», μὲ καθημερινὸ δρομολόγιο, σχεδὸν παντὸς καιροῦ.

Ὁ Γιάννης ἦταν καλὸς μπαλαδόρος. Ἐρχόταν μὲ τὴν ὀμάδα τῆς Λευκάδας «Τηλυκράτης» στὴν Πρέβεζα καὶ ἔπαιζαν μὲ τὴ «Νικόπολη». Ὁ τοπικισμὸς καὶ ἡ ἔχθρα ἔδιναν κι ἔπαιρναν. Τὰ συνθήματα τῆς «ἐξέδρας» (οἱ θεατὲς, τότε, στέκονταν ἓνα μέτρο πίσω ἀπὸ τὶς ἀσβεστωμένες γραμμὲς) παρόμοια μὲ τὰ σημερινά. Πολλὲς φορὲς οἱ «φιλοξενούμενοι» (;) παῖκτες, ἀν μάλι-

στα ἦταν καὶ νικητές, φυγαδεύονταν νύχτα ἀπὸ τὴ χωροφυλακὴ. Ὁ εὐγενὴς Ἰωάννης, συγκαταβατικὸς καὶ μειλίχιος, ἠρεμοῦσε ὅσο μπορούσε τοὺς θερμοκέφαλους. Χοῦι ποὺ δὲν τὸ ἐγκατέλειψε ποτέ. Σὲ κάποιον τέτοιον ἀγώνα μπῆκα ἀλλαγὴ γιὰ λίγα λεπτά. Βρεθήκαμε ἀντίπαλοι. Μία καὶ μοναδικὴ φορὰ.

Χρόνια ἀργότερα γειτονέσαμε στὴν Κοκκινιά. Ὁ Ἰόνιος Δουβίτσας καὶ οἱ κατατρεγμένοι τῆς Ἰωνίας στέρωσαν γερὰ σ' αὐτὰ τὰ ἐργατικὰ χώματα. Συναντιόμασταν συχνὰ στὰ γραφεῖα τῆς Νεολαίας τῆς ΕΔΑ, τῶν Λαμπράκηδων ἀργότερα καὶ τοῦ ΟΦΟΝ (μαζί, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ ὁ γελοιογράφος Γιάννης Καλαϊτζῆς). Σταθήκαμε τυχεροὶ ποὺ ἀνδρωθήκαμε σ' αὐτὴ τὴ Συνοικία τ' Ὀνειρο. Παίζαμε πιά καὶ στὴν ἴδια ὀμάδα, σὲ ἄλλους ἀγῶνες. Τώρα σκέφτομαι ὅτι τὸ ἐκδοτικὸ του ἦθος καὶ οἱ γενναιόδωροι τρόποι του πρέπει νὰ προέκυψαν ἀπὸ αὐτὸ τὸ μάγμα.

Στὴ δικτατορία χαθήκαμε. Γεωπόνος ὁ Γιάννης, τυπογράφος ἢ ἀφεντιά μου. Τὸν βρῆκα μετὰ τὴ μεταπολίτευση στὴν «Πλειάδα» τοῦ Μειϊμάρη. Χαμαλίκι ὀδυνηρό. Ζοριζόταν. Ὄταν δημιούργησε τὴ «Νεφέλη», ὑπῆρξε ἐξ ἀρχῆς γιὰ πολλὰ βιβλία του ὁ τυπογράφος-ἐπιμελητὴς-διορθωτὴς. Συνεργασία ἄψογη, μὲ γέλιο καὶ καλὴ καρδιά.

Χαιρόσουν νά δουλεύεις μαζί του. Σέ σκλάβωνε ἡ εὐγένεια καί ἡ χαρούμενη διάθεσή του. Φορὲς συναντιόμασταν στὸ τυπογραφεῖο τοῦ Μπορμπουδάκη. Ὁ Φιλιππόβλαχος, ὁ Μιχάλης καί ὁ Γιάννης. Στὰ «κοψίδια» τὸ στρώναμε στὸ τσίπουρο (τό 'φερεν ἀπὸ τὴν Κρήτη ὁ Μιχάλης) καί σὲ μικρομεζέδες τῆς στιγμῆς. Ἱστορίες ἀλησμόνητες. Τώρα, πέραν τοῦ κόσμου τούτου καί οἱ τρεῖς.

Δυό-τρεῖς μέρες πρὶν ἀπὸ τὸ μοιραῖο πέρασα νὰ τὸν δῶ. Τὸν βρῆκα σκασμένο. Εἶχαν φουντώσει οἱ «μεταγραφές» καί συγγραφεῖς πού εὐεργετήθηκαν ἀπὸ τὸν Γιάννη ποικιλοτρόπως ἀπειλοῦσαν μὲ ἀποχώρηση ἂν δὲν τοὺς ἔδινε, γιὰ τὸ καινούργιο τους βιβλίο, ὑπέρογκη προκαταβολή καί μεγαλύτερο ποσοστὸ δικαιωμάτων. Κάποιοι ἄφηναν αἰχμὲς γιὰ κακὴ διακίνηση τῶν βιβλίων τους καί ἀμφιβολίες γιὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν πωληθέντων ἀντιτύπων. Αὐτά, τὸν φιλόστοργο καί μέχρι βλακείας ἔντιμο ἐκδότη Δουβίτσα, τὸν πλήγωνα κατάκαρδα. Δὲν τὸ ἄντεξε ἡ εὐαίσθητη καρδιά του.

Θὰ τὸν θυμᾶμαι ὡς ἕναν σπάνιο εὐπατρίδη τοῦ σιναφιοῦ μας.

Βασίλης Βασιλικός

Με τον Γιάννη γνωριστήκαμε τους πρώτους μήνες της μεταπολίτευσης, όταν, μαζί με τον φίλο μου Μιχάλη Μειμάρη, συνεργαζόταν στο εκδοτικό «Πλειάς», στον έκτο όροφο του κτιρίου Ιπποκράτους και Πανεπιστημίου. Εκεί περίμενε μια ατέλειωτη ουρά που έφτανε ως τον τρίτο όροφο για να πάρει το κόκκινο βιβλίο με τις *Υποθήκες Παπ-Πατ* (Παπαδόπουλου-Παττακού), που είχε κυκλοφορήσει στο Παρίσι το 1968 και επανεκδοθεί μόλις έπεσε η χούντα.

Τα χρόνια πέρασαν, η «Πλειάς» έμεινε στα χέρια του Μιχάλη κι ο Γιάννης ίδρυσε το δικό του εκδοτικό οίκο «Νεφέλη». Από την «Πλειάδα», τα βιβλία μου (γύρω στα 20) μετώκησαν στον «Δωρικό», καθώς η «Πλειάδα» έκλεισε κι από κει στον Λιβάνη. Έτσι δεν είχα την ευκαιρία να εκδώσω δικό μου βιβλίο στη «Νεφέλη». Τα συμβόλαια ήταν αποκλειστικά. Τώρα που είναι ελεύθερα, στη μνήμη του, θα δώσω ένα γραπτό μου στο γιο του.

Με τον Γιάννη, συνειδητό αριστερό, αλλά χωρίς τίποτα το κραυγαλέο –κάτι που χαρακτήριζε

και τον άλλο Λευκαδίτη, τον Αλέκο Παναγούλη-κρατήσαμε μια ζεστή φιλία κι αλληλοεκτίμηση για πολλά χρόνια. Χαιρόμουν που η «Νεφέλη» κάθε χρόνο «κέρδιζε μιαν οργιά ουρανό για να τον δώσει».

Τελευταία φορά που τον είδα ήταν στο νησί του. Μας πήρε, τη Βάσω κι εμένα, ψηλά στο χωριό που γεννήθηκε. Κι όπως η Βάσω βρήκε κάτι υπέροχα υφαντά, πανάκριβα, ο Γιάννης έβαλε κρυφά το χεράκι του στον καταστηματάρχη για να μας κάνει μιαν «αβυσσαλέα» έκπτωση.

Η μορφή του παραμένει μέσα μου απείραχτη από τα χρόνια που πέρασαν. Γιατί τη γλυκύτητα μιας φυσιγνωμίας δεν την ξεχνάς. Είναι και τόσο σπάνια στη βαρβαρότητα της εποχής. Κι όταν η γλυκύτητα αυτή συνοδεύεται από την άκρα τιμιότητα και ευφυΐα, τότε φτάνεις να πεις όταν τη συναντάς (σπάνια) «μου θυμίζει τον Γιάννη Δουβίτσα».

Κατερίνα Σχινά

Θα τον θυμόμαστε πάντα πίσω από το γραφειάκι του στο «μέσα δωμάτιο» της Ασκληπιού, ν' ανασηκώνει το βλέμμα από τα χαρτιά του μ' ένα χαμόγελο, έτοιμος να καλοδεχτεί τον απρόσκλητο επισκέπτη του μ' ένα σχόλιο, ένα αστείο, δυο κουβέντες. Να ενθουσιάζεται με ένα βιβλίο, μιαν ιδέα. Να ακούει με προσοχή και ενδιαφέρον κάθε συγγραφέα του. Να επωμίζεται κάθε δυσκολία και κάθε αναποδιά, αρνούμενος να επιβαρύνει τους συνεργάτες του. Να χαμογελάει ντροπαλά με τις επιτυχίες, με μια σεμνότητα σχεδόν εφηβική. Ένα οικείο, αγαπητό πρόσωπο – ο «Νεφεληγερέτης», όπως τον είπε κάποτε μια φίλη. Ο Γιάννης Δουβίτσας. Ένας από τους λίγους εναπομείναντες εκδότες που συμμετείχαν ψυχή τε και σώματι στη διαδικασία της παραγωγής των βιβλίων του, ένας από τους ελάχιστους που συνέχιζαν να πιστεύουν ότι οι εκδόσεις είναι μια δουλειά που βασίζεται στις σχέσεις, στις φιλίες, στις αγάπες και όχι αποκλειστικά στους αριθμούς. Η εκδοτική δουλειά δεν ήταν γι' αυτόν, καθώς έλε-

γε, μια απλή επιχείρηση: ήταν ένας τρόπος να μαθαίνει, να συναντιέται με τους ανθρώπους και ταυτόχρονα να τους επιτρέπει να συναντηθούν. Άνθρωπος ριζωμένος με θέρμη στη ζωή, άνθρωπος των αισθήσεων και των αισθημάτων, είχε αναγνωρίσει, σαν βασικό καύσιμο του βίου του, τις σχέσεις με τους άλλους. Ο ιδρυτής της «Νεφέλης» ήξερε όσο λίγοι να αναδέχεται τους φίλους και να τους καταξιώνει έμπρακτα, αναγνωρίζοντας την αυτοτέλεια και την αυτονομία τους.

Κι έτσι, οι συνεργάτες του –«η “Νεφέλη” είναι δημιούργημα των συνεργατών της», συνήθιζε να λέει ο ίδιος– ήταν, πρώτα και πάνω απ’ όλα, φίλοι. Ο Παναγιώτης Κονδύλης που έστησε την πολύτιμη για την ελληνική βιβλιογραφία σειρά «Ο νεώτερος ευρωπαϊκός πολιτισμός». Ο Μανόλης Αναγνωστάκης που θύμιζε θαυμάσια παλιά κείμενα στη σειρά «Η πεζογραφική μας παράδοση», την οποία σήμερα συνεχίζει ο Νάσος Βαγενάς. Ο Χάρης Βλαβιανός που συνέβαλε στη συστηματική υποδοχή της αγγλόφωνης λογοτεχνίας και κριτικής, με τις σειρές του για την ποίηση, την πεζογραφία και την κριτική θεωρία, και δημιούργησε, με τη διακριτική αλλά θερμή υποστήριξη του Γιάννη, το περιοδικό *Ποίηση*. Ο Αντώνης Λιάκος και η Έφη Γαζή, δημιουργοί

της σειράς «Ιστορία», που έδωσε νέα διάσταση στην ιστοριογραφική έρευνα. Ο Νίκος Χουλιαράς. Ο Η.Χ. Παπαδημητρακόπουλος. Ο Ηλίας Πετρόπουλος. Η Κατερίνα Κωστίου. Η Νίκη Λοϊζίδη. Ο Φώτης Καβουκόπουλος. Κι άλλοι πολλοί, σ' ένα δρομολόγιο κοινό, που άνοιγε, σπιθαμή τη σπιθαμή, με το «εμείς» – και σ' αυτό το «εμείς» υπολόγιζε πάντα.

Με τον πρόωρο, τον αδόκητο θάνατο του Γιάννη Δουβίτσα χάθηκε ένας από τους λίγους ανεξάρτητους εκδότες, που έβλεπαν το βιβλίο σαν ένα ανεκτίμητο αγαθό, κι όχι απλώς σαν ένα «προϊόν» που υπακούει στους νόμους της αγοράς και μ' αυτούς, μόνο μ' αυτούς, πρέπει να αντιμετωπίζεται. Δέκα χρόνια λείπει από κοντά μας, κι όμως η απουσία του εξακολουθεί να βαραίνει αβάσταχτα πάνω σε όλους εμάς που δουλέψαμε μαζί του, ονειρευτήκαμε μαζί του και πιστέψαμε (με πόση αφέλεια, αλήθεια) πως ο Γιάννης Δουβίτσας θα είναι αιώνιος, όπως αιώνιοι θα είμαστε κι εμείς, λες και τα βιβλία που τόσο αγαπήσαμε μπορούσαν να μας δανείσουν κάτι από την ανεξάντλητη, άφθαρτη ύλη τους.

Νάσος Βαγενάς

Υπάρχουν δύο ειδών εκδότες: εκείνοι που θεωρούν την εκδοτική επιχείρηση ως μιαν εμπορική επιχείρηση ίδια με κάθε άλλη, και που πρώτος και κύριος σκοπός τους είναι το χρηματικό κέρδος, και εκείνοι που αποφάσισαν να ασχοληθούν με αυτήν από μιαν εσωτερική πολιτισμική κλίση, για τους οποίους το σημαντικότερο είναι να εκδίδουν καλά βιβλία – το σοβαρό εκδοτικό κύρος. Για τους πρώτους το καλό βιβλίο είναι, κυρίως το ευπώλητο, ανεξάρτητα από την ποιότητά του. Για τους δεύτερους το ευπώλητο είναι λιγότερο επιδίωξη και περισσότερο ευχή.

Το να έλεγε κανείς ότι ο Γιάννης Δουβίτσας ανήκε στη δεύτερη κατηγορία των εκδοτών είναι, βέβαια, πλεονασμός. Γιατί το κύρος της «Νεφέλης», την οποία ίδρυσε και διηύθυνε επί πολλά έτη, είναι αναμφισβήτητο για όσους έχουν στοιχειώδη γνώση του ελληνικού εκδοτικού πεδίου. Η «Νεφέλη» ήταν, και συνεχίζει να είναι και σήμερα, ένας εκδοτικός οίκος που το πολιτισμικό του κεφάλαιο είναι μεγαλύτερο –και δεν εννοώ

αναλογικά- από εκείνο αρκετών θεωρούμενων μεγάλων εκδοτικών επιχειρήσεων. Αναρωτιέμαι ποιες από αυτές θα αναλάμβαναν την έκδοση περιοδικών όπως ο *Μολυβδοκονδυλοπελεκητής* ή σειρών όπως «*Η πεζογραφική μας παράδοση*». Θυμάμαι πάντα ένα καίριο σχόλιό του για μια χριστουγεννιάτικη αφίσα του ΕΚΕΒΙ: «Είναι λάθος το σύνθημα “Χαρίστε ένα βιβλίο”. Το σωστό είναι “Χαρίστε ένα καλό βιβλίο”».

Γεωργία Γιαννακούλια

Άρχισα να εργάζομαι στις εκδόσεις «Νεφέλη» το 1990. Και επί δεκατρία χρόνια στο πλευρό του Γιάννη. Η «Νεφέλη» στάθηκε σημαντικός σταθμός της ζωής μου. Έγινε το δεύτερο σπίτι μου.

Ο Γιάννης ήταν μια σπουδαία, ξεχωριστή προσωπικότητα. Η εντιμότητα και η ευγένεια του προσώπου του ενέπνεαν σεβασμό. Οι υψηλές αισθητικές του αξίες συναρμόζονταν με τη συνέπεια λόγου και πράξης. Πολλές φορές μάλιστα, η ευαισθησία του προκαλούσε δυσκολίες στις ίδιες τις συναλλαγές του. Μία από τις μεγάλες αρετές του ήταν ότι ήξερε να σε ακούει, να σου αφήνει χώρο να αναπτυχθείς αβίαστα.

Η μεγάλη του αγάπη ήταν τα βιβλία, και ασφαλώς τα βιβλία της «Νεφέλης». Μοχθούσε για την αγάπη του, κάθε μέρα από τις 6 το πρωί, ακατάβλητος.

Ποτέ δεν ξεχνούσε τα πρότυπά του. Πάντα, θα εξεθείάζε τον «Γαλαξία», τα κομψοτεχνήματα των «Κειμένων» και τον «Ίκαρο». Η εκδο-

τική του πορεία υπήρξε δύσκολη αλλά ποτέ δεν το έβαλε κάτω.

Τον θυμάμαι να μου μιλάει για τις σίγουρες εμπορικές επιτυχίες που του πρότειναν, αλλά του ήταν αδύνατο να ενδώσει στον πειρασμό του αποκλειστικού κέρδους. Η ιστορία των βιβλίων γι' αυτόν ήταν κάτι βαθύτερο. Ανήκε στην παλιά γενιά εκείνων που απεχθάνονταν το εμπορικό βιβλίο. «Η δουλειά του εκδότη δεν είναι απλώς επιχείρηση», συμπλήρωνε, μολονότι ήταν υποχρεωμένος να ακροβατεί συνέχεια σ' ένα τεντωμένο σχοινί. Τέτοια ήταν και η λεπτή ισορροπία του μεταξύ του πολυτελούς, του μοντέρνου και του παραδοσιακού...

Πάντως, δεν τσακωνόσουν εύκολα μαζί του. Έβλεπε τα δύσκολα με χιούμορ.

Ήταν άνθρωπος σεμνός. Τον σκέπτομαι πολλές φορές. Άλλοτε με συγκίνηση και άλλοτε με χαμόγελο.

Τον απασχολούσε έντονα η συνέχεια της «Νεφέλης». Λες και ήξερε ότι κάτι θα συνέβαινε νωρίς. Η απουσία του είναι βεβαίως αισθητή. Αλλά το κενό καλύφθηκε από τον Περικλή που συνεχίζει επάξια τον δρόμο της «Νεφέλης» του Γιάννη.

Δεν ήταν εύκολο πράγμα, όχι όμως και ακατόρθωτο.

Γιάννης Δάλλας

Στον Περικλή, με αγάπη

Από τη Μαυρομιχάλη στην Ασκληπιού. Εκεί γνώρισα τον Γιάννη Δουβίτσα. Και δεν εννοώ τη γνωστή εκδοτική του μετακίνηση. Διευρύνοντας τους οδοδείκτες εξηγώ: Από τη Μαυρομιχάλη των «Κειμένων» στην Ασκληπιού της «Νεφέλης». Και εμβαθύνοντάς τους, ιδεολογικά και ιστορικά ως χρονοδείκτες, συμπληρώνω: Από τα «Κείμενα» του '69 στη «Νεφέλη» του '79. Γύρω από το '69 και στη συνέχεια, σαν μια πρώτη αντίδραση του πνεύματος εναντίον του σκοταδισμού της χούντας, μεταξύ π.χ. του «Κάλβου» του Γ.Α. Χατζόπουλου (1968) και του «Ηριδανού» του Αλέκου Παπακώστα (1972), εμφανίζονται τα «Κείμενα» του φανατικού της κλασικής τυπογραφίας Φίλιππου Βλάχου. Κι ύστερα από μία δεκαετία, το '79, όταν κατακάθισε ο πυρετός από τη μεταπολίτευση, βγαίνει με περίσκεψη, εκτός των άλλων (π.χ. «Άγρα», «Ύψιλον»), και η «Νεφέλη». Ήταν τότε που ο εκδότης της μου ζήτησε να συμπεριλάβει στις εκδόσεις του από

τη θητεία μου στα «Κείμενα» τα βιβλία μου *Αρχαίοι ιαμβογράφοι* και *Οι ψαλμοί του Δαβίδ*, σε μετάφραση Ανδρέα Κάλβου.

Έτσι πρωτογνώρισα τον Γιάννη Δουβίτσα. Και έτσι εκτίμησα το στίγμα και την προσφορά του, ήδη από τις δεκαετίες του '80 και του '90, χάρη και στην έκδοση των *Ποιημάτων* μου (1948-1988) και των δοκιμίων μου *Ευρυγώνια*. Προπαντός από την όλη εξελισσόμενη πορεία των εκδοτικών του αναζητήσεων. Με την πρώτη επαφή του, σου έκανε εντύπωση το ήθος του. Έλεγε: – νά ένας εκδότης χαμηλόφωνος, συναινούτος και του Αναγνωστάκη που τον υπερεκτιμούσε· αλλά συνυπολογίζοντας και την «Πεζογραφική παράδοση» που με την επιμέλεια του Αναγνωστάκη εξέδιδε· ή και άλλες φωνές ή και ματιές λοξές, π.χ. του ακμαίου πεζογράφου και ζωγράφου Νίκου Χουλιαρά, που εντούτοις ως εκδότης υιοθέτησε, ρισκάροντας, τις «εύθυμες», γελοιογραφικής επίνοιας βινιέτες του, ακόμη και στα σοβαρότερα βιβλία της «Νεφέλης». Θα διόρθωνα λοιπόν και θα έλεγα, νά ένας, όχι χαμηλόφωνος, αλλά εσωτερικής εστίασης εκδότης, νηφάλια ανήσυχος αλλά και ριψοκίνδυνος. Εκδότης με ανοιχτές κεραίες, πέρα από την αρχική του σταθερά που υπήρξε η λογοτεχνία, προς τις άλλες τέχνες

και τις θετικές ακόμη επιστήμες και παντοειδείς αυτοτελείς ή περιοδικές εκδόσεις, μα γι' αυτές ας συνεχίσουν άλλοι. Εγώ κρατώ και από αυτές κάποιες σειρές θεωριών και επιστημολογίας και από τη σειρά των περιοδικών την *Ποίηση*.

Συνοψίζω τελειώνοντας: Έτσι λειτούργησε, ακόμη και σαν στέκι, και εξακολουθεί να λειτουργεί ύστερα από τέσσερις δεκαετίες, με τον Περικλή ωσεί παρόντα στο τιμόνι, δίπλα από τη Σόλωνος, και τις παραφυάδες της με τα πολλά βιβλιοπωλεία, η «Νεφέλη» του πρόωρα χαμένου φίλου μου Γιάννη Δουβίτσα.

Νατάσα Κεσμέτη

ΜΩΒ ΚΑΣΤΟΡΙΝΟ ΚΑΠΕΛΟ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΤΗΣΗ

Μνήμη Γιάννη Δουβίτσα

Τό σακάκι του ήταν μπλέ-μώβ καρώ, ή γραβάτα σέ μιά πολύ πετυχημένη αντίθεση, τό πανταλόνι του μπλέ σκοῦρο, τά σεβρά μαλακά καί κομψά, αλλά τό πιό έντυπωσιακό έπάνω του ήταν τό μώβ καστόρινο καπέλο. Τό έβγαζε καί τό έβαζε όχι από άμηχανία, αλλά από εύχαρίστηση, αυτό ήταν φανερό. Σάν νά είχε άπέναντί του έναν άόρατο για τούς άλλους καθρέφτη, έναν όβάλ όλόσωμο καθρέφτη όμοιο μ' αυτούς τών πολυτελών ραφείων κι εκεί προβάριζε πρós διασκέδασή του τήν έκπληξη (καί όχι μόνο) πού ασφαλώς θά προκαλοῦσε ή μεταμόρφωσή του από τόν έντυπωσιακό πίλο. Έκπληξη καθόλου λιγότερη από τήν ίδια τή δική του, μπροστά στή διαφορετική εικόνα τοῦ έαυτοῦ του.

Ό συνηθισμένος ἄ λ λ ο ς , μέ τό μπλέ πουλόβερ καί τόν άνοιχτό γιακά τοῦ πουκάμισου, μέ τά

ἀνακατωμένα μαλλιά, τό κομπολογάκι στό χέρι σκυμμένος σ' ἓνα πλῆθος χαρτιῶν, μετρώντας μέ κάποιο χάρακα στιγμές, ἐτοιμάζοντας ἐξώφυλλα καί ἐπιθεωρώντας φίλμς, εἶχε ἀποσυρθεῖ παρχωρώντας τή θέση του σ' ἓναν ἱμπρεσσάριο ἢ ἓναν σκηνοθέτη ἢ ἀκόμα κι ἓναν κοκέτη ἐπιχειρηματία – πιθανόν ἓναν ριψοκίνδυνο ἐπενδυτή. Τέλος πάντων, ἓναν πολύ θεατρικό τύπο. Ἀλλά καί γιατί ὄχι, ἓναν γοητευτικό θιασώτη τοῦ γυναικείου φύλου... θεατρώνη.

Κι ὅλα αὐτά ἐξαιτίας τοῦ μώβ καπέλου! Ἴσως γι' αὐτό δέν χόρταινε νά τό ἀφαιρεῖ καί νά τό ξανατοποθετεῖ στό κεφάλι του μέ μιά προσεγμένη ἡμικυκλική κίνηση τοῦ χεριοῦ, κάμπτοντας ἐλαφρότατα τόν κορμό, ὅπως ἔκαναν παλιά οἱ ἄνδρες ὅταν συναντοῦσαν ἐράσιμες καί ἐρίτιμες κυρίες ἢ δίδες πού τότε ἀφθονοῦσαν, στό διάβα τους.

Δέν ἦταν πιά τό νεαρό ἀγόρι τῆς φωτογραφίας, πάνω σέ κάτι βραχάκια τῆς Βουλιαγμένης, στό τέλος τοῦ ἐξήντα, ἀνάμεσα σέ χαριτωμένες νεαρές καί ἄλλους φίλους, μέ τά μαγιώ τους νά στεγνώνουν στόν ἀέρα πού φανερώνεται στά ἀνακατωμένα τους μαλλιά, τραβηγμένα πρός μιά κατεύθυνση σ' ὅλα τά καλοκαιρινά ἐκεῖνα πρόσωπα.

«Μᾶς κυνηγοῦσαν τότε. Ἄλλά εἴχαμε πλα-
ντάξει: τό ἐπικίνδυνο φοιτηταριό, ἀριστεροί,
ἀριστεριστές, ἀναρχίζοντες καί ἐν γένει ἀντιφρο-
νοῦντες, νά κρυβόμαστε. Ἀποφασίσαμε νά δια-
κινδυνέψουμε μιά βουτιά. Ἦταν ἓνας πρῶμιος
καύσωνας καί τό εἴχαμε διασκεδάσει μέ τήν
ψυχή μας, ὅλη μέρα στά βράχια. Εἶμαι ὁ μόνος
ἀκόμη ζωντανός ἀπό τούς φίλους τῆς φωτο-
γραφίας. Οἱ ἄλλοι φύγανε πολύ γρήγορα ἢ ἀπό
ἀρρώστια ἢ ἀπό ἀτύχημα».

Πῆγε καί ξεκρέμασε τή φωτογραφία, τήν
κοίταξε γιά ὥρα προσεχτικά σάν νά προσπαθοῦσε
νά ἐντοπίσει σημεῖα καί στοιχεῖα πού εἴχαν πα-
ραμείνει σέ κάποιου εἴδους ἀσαφές περιθώριο καί
μετά εἶπε πάλι:

«Στό βάθος ὑπάρχει ἓνα ὀγκῶδες ἄγχος μέ
τό ὅποιο δέν ξέραμε τί νά κάνουμε. Πῶς νά τό
ἀντιμετωπίσουμε, σ' ὅλη τή ζωή μας. Καί τότε
καί τώρα».

Ξαναγύρισε στό διασκεδαστικό παιγνίδι μέ τό
καπέλο. Ξαφνικά φώναξε:

«Ἀπόψε παρουσιάζω ἓναν νέο συγγραφέα στή
Θεσσαλονίκη. Πρέπει νά βιαστῶ. Θά τοῦ χρεια-
στοῦν τό λιγότερο πενήντα χρόνια ν' ἀποκτήσει
κοινό. Ἐμένα μέ ἔπεισε ἀλλά ἄν δέν εἶχα ὅλα τά
ἄλλα τά πιασάρικα νά μέ σηκώνουν, δύσκολα θά

ἔβαζα λεφτά για τά δικά του. Τά γνωστά δηλαδή. Ἔχω κουραστεῖ ὅμως. Τά ἔνθετα κι οἱ δημοσιογράφοι θεωροῦν ξοφλημένους τούς περισσότερους, για νά μήν πῶ ὅλους, ἀπ' ὅσους ἔχω προτείνει για πάνω ἀπό τριάντα χρόνια. Ἔχω πραγματικά μπουχτίσει. Ὅταν ἐγκατέλειψα τά δέντρα γι' αὐτή τή δουλειά, δέν φαντάστηκα οὔτε λεπτό πώς θά ἔρθει μιά τέτοια στιγμή. Τά δέντρα... Σά νά μήν πέρασα οὔτε ἀπ' ἔξω ἀπό τή Γεωπονική. Κι ὅμως τήν τέλειωσα, καί μέ καλό βαθμό μάλιστα. Ἔτσι ἦταν νά γίνει: νά χωθῶ σ' ἓνα δάσος ἀπό...

Πρέπει νά βιαστῶ, θά χάσω τήν πτήση, τί ἔπαθα καί καθυστερῶ;»

Ἄλλά συνέχισε νά κάνει τίς φανταστικές πρόβες μπροστά στόν ὑποθετικό καθρέφτη, μουρμουρίζοντας:

«Δέν κατάφερα ποτέ νά ξεκαθαρίσω γιατί φεύγοντας τό μεσημέρι, κάθε μιά κάθε μεσημέρι, κλείνοντας τήν πόρτα πίσω μου, βγαίνοντας στή Μαυρομιχάλη ἢ στήν Ἀσκληπιοῦ ἢ στή στροφή τῆς Ἀκαδημίας, μέ περίμενε ἡ ἴδια κι ἀπαράλλαχτη μελαγχολία, ἡ ἴδια λύπη. Πάντα μέ περιμένει. Ἀντίθετα, τά πρωινά σηκώνομαι μέ κέφι, κάνω μέ καλή διάθεση τίς δουλειές μου, τρέχω στίς τράπεζες, συνεννοοῦμαι μέ τά τυπογραφεῖα, τά βιβλιοδετεῖα, τήν ἀποθήκη, βλέπω τούς συγγραφεῖς,

τούς μεταφραστές, τούς έπιμελητές, έτοιμάζω έκδόσεις και έπανεκδόσεις, τακτοποιώ κάθε είδους εκκρεμότητες, έλέγχω τήν άγορά, παρακολουθώ τούς ανταγωνιστές αλλά και τήν πολιτική του ύπουργείου, τίς καταχωρίσεις στίς έφημερίδες και τίς άλλες διαφημίσεις, άλλοτε προετοιμάζω, οργανώνω δηλαδή, κι άλλοτε άπλά συμμετέχω στίς εκθέσεις βιβλίου. Είμαι τόσο φορτωμένος, πού άν δέν είχα καλλιεργήσει τή συνήθεια νά ξεχνάω τά τόσα πού άκούω και διαβάζω, μπορεί νά είχα πρό πολλού παρατήσει όλη αυτή τήν τρέλα μαζί και τά κέρδη τής εταιρείας μου.

Μέ θεωρούν καλό έμπορο, έξυπνο επιχειρηματία, κάποιον πού χωρίς νά είναι στυγνός, δέν είναι και νευρόσπαστο στά χέρια τών ευαίσθησιών του. Μπορεί αυτές νά είναι και τό κύριο πρόβλημά μου: ότι ό καιρός άλλαξε κι έγώ δέν άπαλλάχτηκα από δαῦτες. Θέλω νά κάνω καλές εκδόσεις. Θέλω νά μείνω γιά τίς καλές μου εκδόσεις άξέχαστος και συγκαταλεγμένος μέσα στους καλλιτέχνες του είδους. Άλλά μακάρι νά ήταν μόνον αυτό. Φοβάμαι πώς οί καλοί συγγραφείς πού έχω βγάλει μέ στοιχειώνουν. Αυτό είναι τό χειρότερο πού μου συμβαίνει. Είτε οί ίδιοι είτε κάποιον από τούς ήρωές τους... μου τήν έχουν στημένη κάθε μεσημέρι, γιά νά μέ

φορτώσουν μέ τή συγκίνησή τους, τήν άγωνία τους, τήν έρήμωσή τους, όλο τό άπόγευμα κι όλη τή νύχτα. Δέν εΐναι ένας καί δυό, πανάθεμά τους, κι όλοι περιμένουν άπό μένα. Τί περιμένουν; Χωρίς έμένα, λένε γιά παράδειγμα, ένας άλκοολικός νοσοκόμος θά μείνει γιά πάντα έκτός ή μιá γυναικούλα πού τά 'χει μέ τούς πεθαμένους συγγενείς της, καθώς άπόμεινε στό έλεος τής κάθε άποκλειστικής ή άλλης άλλοδαπής γυναίκας. Έκτός. Δέν ξέρω τί θά πει αυτό τό έκτός καί γιατί εΐναι τόσο φοβερό.

Κι έ γ ώ π ο υ ε ΐ μ α ι έ π ι τ έ λ ο υ ς ;
Που στέκομαι; Έ μ έ ν α δέν μέ άπειλει αυτό τό τρομακτικό έ κ τ ό ς ; Δέν εΐμαι γιατρός νά θεραπεύω τούς παρίες, αλλά μήπως κι οί γιατροί δέν εΐναι έπαΐτες τής υγείας οί ΐδιοι; Μήπως οί γιατροί δέν πεθαίνουν; Οί καλοί μου συγγραφείς κι οί ήρωές τους караδοκοΐν νά χώσουν πιό βαθιά τά δάχτυλά τους πάνω μου, να γραπωθοΐν σάν νυχτερίδες...

Ξέρω, δέν ζητοΐν υγεία άπό μένα. Προφανέστατα, θέλουν μιá στιγμή εΐτυχίας. Καί τή ζητάνε άποκλειστικά άπό μένα.

Τί εΐναι μιá στιγμή εΐτυχίας; Ένα φλιτζάνι καφές. Νά μπεις σ' ένα φωτεινό μαγαζί – κάποιιοι κάθονται ήσυχοι, κοιτάζουν έξω άπ' τά τζάμια

τό φῶς ἀφηρημένοι, τά πιό πολλά τραπεζάκια εἶναι ἄδεια περιμένοντας – ἔρχεται κοντά σου ἕνας φίλος. Τό κορίτσι τριγυρνάει καί σεβρίζει, ἡ μέση της προβάλλει ἀπό τήν κοντή μπλούζα γυμνή, ὁ καφές μοσχοβολάει. Κι ὅπως σκύβει νά ἀκουμπήσει τό φλιτζάνι μπροστά σου, ἡ ἀνάσα της μόλις πού ἀγγίζει τό μάγουλό σου. Ἄπ' τό μισάνοιχτο στήθος της, καί πιό βαθιά ἀκόμα, λές ἀναδύεται ἕνας χλιαρός κυματισμός, φωτεινές νανουριστές κλωστές, ἀπό τίς μέρες τῆς μητέρας, ἀπ' τις ἡμέρες πάνω στή μητέρα φτάνει στ' αὐτί σου ἀγαπημένο μούρμουρο:

Υπάρχεις, ὑπάρχεις... Εἴμαστε μαζί... κι ἐσύ... μαζί...

Ὅχι, στ' ἀλήθεια δέν ζητᾶνε μόνο μιὰ στιγμή εὐτυχίας. Ζητᾶνε μιὰ στιγμή χωρίς μοναξιά.

Τί νά κάνω; Τί μπορῶ ἀλήθεια νά κάνω; Μιά τ έ τ ο ι α στιγμή εὐτυχίας εἶναι κάτι πάρα πολύ μεγάλο. Ποῦ νά τή βρῶ νά τούς τή δώσω; Ἄσε τί γίνεται μέ τά ποιήματα καί τούς ποιητές! Ἐκεῖ εἶναι ἡ τραγωδία. Ἡ πλήρης τραγωδία. Τούς λέω πῶς ἔχω μιάν ἀποθήκη γεμάτη ποιήματα, πού δέν ζητάει κανείς. Μιάν ἀποθήκη γιά τήν ὁποία πληρώνω κι ὅταν χώνομαι ἐκεῖ μέσα, ἀρρωσταίνω. Ἡ καρδιά μου πλακώνεται κάτω ἀπό ντάνες ποιήματα πού σωρεύονται ἀζή-

τητα. Αὐτή ἡ ἀποθήκη ἔχει γίνει ὁ ἐφιάλτης μου. Εἶναι σάν νά συντηρῶ ἓνα νεκροτομεῖο γεμάτο μὴ ἀναγνωρισμένα πτώματα. Ἐξαιτίας τοῦ πόθου νά εἶμαι ἓνας ξεχωριστός ἐκδότης, ἀλλὰ περισσότερο ἐξαιτίας τῶν καταραμένων μου εὐαισθησιῶν δέν κλαίω τόσο τίς μάταιες ἐπενδύσεις μου, γι' αὐτό δέν εἶχα ποτέ καμιὰ ψευδαίσθηση, ὅσο πλαντάζω ἀπὸ τὴ δύσπνοια πού μοῦ φέρνει ἡ γνώση πῶς ἐκεῖ μέσα βογκᾶνε σπλάχνα. Ναί, σπλάχνα καὶ μέλη ὅπως στό τραγούδι τοῦ Κούρτ Βάιλ γιὰ τὸ βυθὸ τοῦ Σηκουάνα. Ἕνας τέτοιος βυθὸς λειψάνων βογκάει στὴν ἀποθήκη μου καὶ δέν σώνει. Ὅλο- ἓνα περισσότερο παρακαλοῦν μιὰν εὐκαιρία ἀπὸ μένα γιὰ τὰ ποιήματά τους. Μιὰν εὐκαιρία γιὰ μιὰ στρογγυλή, πλήρη στιγμή εὐ... ε ὕ τ υ -

Πνίγομαι. Θέλω νά ξαναμπῶ στὴ φωτογραφία, νά ξαναμπῶ ζωντανὸς ἐννοῶ. Μαζί κι ὅλοι οἱ φίλοι μου ἐκεῖ. Μαζί κι ὅσα πράγματα, ἀντικείμενα, ροῦχα, κομμάτια τῆς φύσης! Νά ζωντανέψουν θέλω, θέλω πίσω τὰ βραχάκια. Ὅχι νά τὰ θυμᾶμαι, οὔτε νά τὰ κοιτάζω κορνιζωμένα. Τὰ θέλω τώρα: νά πάω ἐκεῖ πέρα. Ὅχι, ὄχι νά πάω. Νά ε ἴ μ α ι ἐκεῖ π έ ρ α ...

Ἀποκλείεται βέβαια.

Μ' ἀρέσει αὐτό τό καπέλο. Μ' ἀρέσει τό μαλακό του καστόρι, τό μώβ του χρῶμα. Μ' ἀρέσει ἡ

μεταμόρφωσή μου. Μπορεῖ νά τούς ξεγελάσω, νά τή γλιτώσω. Νά μή μέ καταλάβουν, τραβώντας με άόρατοι άπό τό μανίκι, επίμονα ζητώντας, ίκετεύοντας νά ρίξω στίς άπλωμένες φοῦχτες κάτι πού δέν εἶναι μοναξιά, πού εἶναι ἡ άκύρωσή της. Ἔνα σωρό χρυσά φλουριά στό κάθε χέρι».

Τίναξε πίσω τό κασκόλ, ἴσιωσε τά πέτα του χαϊδεύοντας τό στῆθος του, ψηλάφησε μιά άκόμα φορά τό ζεστό καί φιλικό καστόρι πάνω στό κεφάλι του και πρόσθεσε μέ φωνή μαλακιά, σχεδόν τρυφερή, άποφασιστικά ὅμως:

«Καθώς θά κλείσω τήν πόρτα πίσω μου, χωμένος καί καλά κρυμμένος μέσα στό μώβ καπέλο, θά άπλωθῶ ὀλόκληρος στόν μεσημεριάτικο ἥλιο. Θά τεντωθῶ... σάν... νά τόν τραβάω άπ' τό μανίκι, άκριβῶς ὅπως κάνουν αὐτοί σ' ἐμένα. Θέλω κι ἐγώ τή στιγμή μου, τήν άπαιτῶ».

Ἔκανε μιά χορευτική φιγούρα καί βγῆκε τρέχοντας νά προλάβει τήν πτήση.

Από τη συλλογή διηγημάτων της Ν.Κ. με τίτλο
Νησί από ελαφρόπετρα, Αλεξάνδρεια, Νοέμβριος 2008.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΟΥΒΙΤΣΑΣ

1943-2003

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΚΑΙ ΣΕΛΙΔΟ
ΠΟΙΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕ
ΦΕΛΗ Η ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΟΡΘΩΣΗ
ΕΓΙΝΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΕΤΗ ΜΠΟΥΚΑ
ΛΑ ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΓΓΕΛΟ
ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΗΘΗΚΕ
ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΙΑΝΝΗ ΜΠΟΥΝΤΑ ΚΑΙ
ΠΕΤΡΟ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗ ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑ
ΣΜΟ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΝΕΦΕΛΗ
ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, 106 80 ΑΘΗΝΑ,
ΤΗΛ.: 210 3639962, FAX: 210 3623093

Αρ. έκδ. 1439

